

ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ & ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΜΣ «ΔΙΕΘΝΕΙΣ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Διπλωματική Εργασία

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΛΙΤ ΣΤΗΝ ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΑΛΓΕΡΙΑΣ : 1954-1962

Επιβλέπων Καθηγητής: κ. Χαράλαμπος Τσαρδανίδης

Χαρίκλεια Νιφλή

(ΑΜ. 151005)

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2017

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία που παρουσιάζονται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία, τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως, ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων και πληροφοριών που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

*Αφιερώνεται στην Οικογένειά μου και
τα Παιδιά μου Άγγελο και Μάξιμο*

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για τη στήριξη και την υπομονή της στις ώρες απουσίας, αλλά και μελέτης μου. Ευχαριστώ θερμά τους Καθηγητές μου για τις γνώσεις και τις εμπειρίες που μας μοίρασαν γενναιόδωρα και κυρίως τον επιβλέποντα Καθηγητή μου κ. Χ. Τσαρδανίδα για την έμπνευση που μου χάρισαν οι διαλέξεις του για την επιλογή του θέματος και βεβαίως για την πολύτιμη επιστημονική βοήθειά και καθοδήγησή του κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας. Τέλος δε θα παραλείψω να ευχαριστήσω τους συμφοιτητές μου Δήμητρα, Άγγελο και Παύλο για την υποστήριξη και την έμπρακτη συμπαράστασή τους σε όλες τις χαρές και τις αγωνίες που μοιραστήκαμε.

Περίληψη

Στην παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζεται ο ρόλος που διαδραμάτισε ο γαλλικός στρατός στον πόλεμο της Αλγερίας τη χρονική περίοδο 1954-1962. Η ιστορική ανάλυση τοποθετείται υπό το πρίσμα του θεωρητικού πλαισίου της δυναμικής των ελίτ, κυρίως της στρατιωτικής ελίτ και της διαλεκτικής της σχέσης με την πολιτική ηγεσία. Ειδικότερα εξετάζονται οι τρόποι άσκησης εξουσίας και συμμετοχής των ελίτ στη διαμόρφωση εξωτερικής πολιτικής. Στόχος της εργασίας είναι να αναλύσει και να ερμηνεύσει τις στρατιωτικές πρακτικές και αποφάσεις του γαλλικού στρατού την υπό εξέταση περίοδο, μέσω των θεωρητικών προσεγγίσεων και των διεθνών πολιτικών εξελίξεων. Ήταν ο γαλλικός στρατός μία τέτοια ομάδα πίεσης στους θεσμικούς πολιτικούς μηχανισμούς λήψης αποφάσεων της Γαλλικής Δημοκρατίας σχετικά με το μέλλον της Αλγερίας; Σε ποιο βαθμό ο ιστορικός του ρόλος, όπως διαμορφώθηκε κατά τη διάρκεια της γαλλικής αποικιοκρατίας, όσο και την περίοδο της αποαποικιοποίησης των γαλλικών κτήσεων στην Ινδοκίνα και τη βόρεια Αφρική, επηρέασε τη στάση του απέναντι στις πολιτικές εξελίξεις; Και τέλος πώς ερμηνεύεται η αντίθεση της στρατιωτικής ηγεσίας με τις αποφάσεις του Ντε Γκολ και η παραστρατιωτική της δράση στη συνέχεια;

Λέξεις κλειδιά: Πόλεμος Αλγερίας, στρατιωτική ελίτ, Ντε Γκολ, αποαποικιοποίηση, επαναστατικός πόλεμος

Abstract

This dissertation deals with the role played by the French army in the Algerian war between 1954 and 1962. The historical analysis is based on the theoretical framework of the elite dynamics, mainly the military elite and its dialectical relationship with the political leadership. In particular, it examines the ways in which the elites exercise power and participation in the formation of foreign policy. The aim of the dissertation is to analyze and interpret the military practices and decisions of the French Army during the period under review, through theoretical approaches and international political developments. Was the French army such a pressure group in the French political decision-making mechanisms for the future of Algeria? To what extent has its historical role during the French colonial era and the period of decolonization of French possessions in Indochina and North Africa influenced its attitude to political developments? And how is the military leaders' opposition to De Gaulles' decisions and its paramilitary action then, interpreted?

Key Words: Algerian War, military elite, Charles De Gaulle, decolonization, Irregular Warfare

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	2
<i>Μέρος Α΄ : Εννοιολογικό και Θεωρητικό Πλαίσιο.....</i>	<i>4</i>
Κεφάλαιο 1 ^ο . Ελίτ και Πολιτική.....	4
1.1. Ορισμός και ρόλος των ελίτ στην εξωτερική πολιτική.....	4
1.2. Εννοιολογικά μοντέλα διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής και θεωρίες αποφάσεων.....	7
Κεφάλαιο 2 ^ο . Στρατιωτική ελίτ.....	10
2.1. Ο ρόλος του στρατού στην πολιτική.....	10
2.2. Ο ρόλος του στρατού στη Γαλλία.....	15
<i>Μέρος Β΄ : Ιστορικό Πλαίσιο και Πολιτική Ανάλυση.....</i>	<i>18</i>
Κεφάλαιο 3 ^ο . Γαλλία και αποαποικιοποίηση.....	18
3.1. Οι στρατιωτικές ήττες της Γαλλίας στην Ασία: η απώλεια της Ινδοκίνας.....	18
3.2. Η παρουσία και ο ρόλος του γαλλικού στρατού στην Αλγερία: μία ιστορική αναδρομή μέχρι τον «Πόλεμο της Ανεξαρτησίας».....	20
Κεφάλαιο 4 ^ο . Αλγερινή Επανάσταση: Ο Πόλεμος για Ανεξαρτησία.....	21
4.1. Οι δύο φάσεις του Πολέμου της Αλγερίας και η Πέμπτη Δημοκρατία.....	21
4.2. Ο ρόλος των Pieds-Noirs.....	23
4.3. Στρατιωτικές πρακτικές και αυθαιρεσίες κατά τη διάρκεια του πολέμου.....	24
4.4. Η δημιουργία της παραστρατιωτικής οργάνωσης OAS.....	28
Κεφάλαιο 5 ^ο . Η σχέση πολιτικής Ντε Γκολ και στρατού στο ζήτημα της Αλγερίας.....	30
Συμπεράσματα.....	34
Βιβλιογραφία.....	37

Εισαγωγή

Όταν τον Ιανουάριο του 1959 ο στρατηγός Charles de Gaulle αναλαμβάνει το προεδρικό αξίωμα της Πέμπτης Δημοκρατίας στη Γαλλία, η διαδικασία της αποαποικιοποίησης, της πιο επώδυνης από αυτές των υπολοίπων αποικιακών αυτοκρατοριών (Battersby1958: 3 · Stora 2000 114). έχει ήδη ξεκινήσει: Στην Αλγερία (διοικητική προέκταση της Γαλλίας), σε έναν πόλεμο γνωστό ως ο «πόλεμος χωρίς όνομα» (Alexander & Keiger 2002: 1) δεκαπέντε χιλιάδες Γάλλοι στρατιώτες και δεκάδες χιλιάδες πολίτες θα χάσουν τη ζωή τους, στη διάρκεια συγκρούσεων και τρομοκρατικών επιθέσεων (Bercovitch & Fretter 2004: 62). Το γαλλικό Κοινοβούλιο θα χρειαστεί τριάντα επτά χρόνια για να αποκαλέσει μόλις το 1999, αυτό που θεωρούσε «εσωτερική του υπόθεση» και αναφερόταν σε αυτό ως «εξέγερση» «γεγονότα», ή «τρομοκρατία», *Πόλεμο της Αλγερίας* (Henni 2016: 37). Στην Αλγερία ο πόλεμος για ανεξαρτησία θα αποδειχθεί ιδιαίτερα σκληρός (Σπυρόπουλος 2005: 341 · Thénault 1998: 105), αφήνοντας τραύματα «δυσεπούλωτα» (Hobsbawm ²2003: 447), με τον γαλλικό στρατό, να συγκεντρώνει όλες τις θεσμικές εξουσίες και να οργανώνει επιχειρήσεις στην προσπάθειά του να «διατηρήσει τον νόμο και την τάξη».

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται ο ρόλος που διαδραμάτισε ο γαλλικός στρατός στον πόλεμο της Αλγερίας. Σκοπός της εργασίας είναι να αναλύσει και να ερμηνεύσει τις στρατιωτικές πρακτικές και αποφάσεις του γαλλικού στρατού την υπό εξέταση περίοδο, μέσω των θεωρητικών προσεγγίσεων και των διεθνών πολιτικών εξελίξεων.

Η εργασία διαρθρώνεται σε δύο μέρη: το πρώτο μέρος αφορά στο θεωρητικό πλαίσιο, υπό το πρίσμα του οποίου θα τοποθετηθεί η ιστορική ανάλυση στη συνέχεια. Επικεντρώνεται στον ορισμό και τις λειτουργίες των ελίτ με ιδιαίτερη έμφαση στη στρατιωτική ελίτ, ενώ εντοπίζει τη διαλεκτική σχέση πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, καθώς και το βαθμό συμμετοχής τους στους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους.

Το δεύτερο μέρος εξετάζει τον ιστορικό ρόλο του γαλλικού στρατού κατά τη διαδικασία της αποαποικιοποίησης στην Ινδοκίνα, αλλά και στο καθεστώς της Αλγερίας. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται στο βαθμό και τον τρόπο συμμετοχής του στην πολιτικές εξελίξεις, αλλά και την αντίθεσή της ηγεσίας του με τις πολιτικές αποφάσεις του Ντε Γκολ, οι αποφάσεις του οποίου αναλύονται μέσα από θεωρητικές προσεγγίσεις.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα, τα οποία περιλαμβάνουν εκτός από τα βασικά σημεία της εργασίας, την πολιτική ανάλυση των ιστορικών γεγονότων δοσμένη με την προβληματική της θεωρίας των διεθνών σχέσεων.

Μέρος Α΄ : Εννοιολογικό και Θεωρητικό Πλαίσιο

Κεφάλαιο 1^ο. Ελίτ και Πολιτική

1.1. Ορισμός και ρόλος των ελίτ στην εξωτερική πολιτική

Όπως αναφέρεται εκτενώς στη βιβλιογραφία η μελέτη των πολιτικών ελίτ έχει μία μεγάλη παράδοση στις πολιτικές επιστήμες. Καθιερώθηκε σα μέρος αυτών στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, κυρίως σαν αποτέλεσμα της δουλειάς των κοινωνιολόγων Gaetano Mosca, *The Ruling Classes* (1961) και Vilfredo Pareto, *The Circulation of Elites* (1961) και *The Rise and Fall of Elites* (1968), όπου δίνουν έμφαση στην ανωτερότητα που διακρίνει τις κοινωνικές ελίτ και την πολιτική δύναμη που υιοθετούν και επιβάλλουν προκειμένου να ασκήσουν έλεγχο και ηγετικό ρόλο στην κοινωνία. Τέτοιες συμπεριφορές ισχύος διακρίνουν τα άτομα που απαρτίζουν τα ανώτερα κλιμάκια του πολιτικού συστήματος (Sotiropoulos & Bourikos 2002: 153). Οι ελίτ είναι άτομα που καταλαμβάνουν ρόλους και θέσεις συμβάλλοντας στη σταθερότητα των κοινωνικών συστημάτων ανεξαρτήτως του ρόλου τους, ενώ διακρίνονται από συνοχή (Modelski 1970: 136). Οι αρχηγοί (*leaders*) προέρχονται συνήθως από τα επίσημα επαγγέλματα με τους γραφειοκράτες και τους στρατιωτικούς να είναι σε άνοδο (Quandt 1969: 25). Ο Mills στο βιβλίο του *The Power Elits* (1956) πραγματεύεται τη θεωρία του για τις ελίτ ισχύος, στις οποίες θεωρεί ότι υπάγονται άτομα κλειδιά στους τρεις βασικούς θεσμούς της σύγχρονης κοινωνίας, στρατιωτική, οικονομική και πολιτική. Προέρχονται από τις ανώτερες τάξεις των κοινωνικών στρωμάτων και παίρνουν αποφάσεις για να προστατέψουν τα δικά τους συμφέροντα. Στα χαρακτηριστικά των ελίτ αυτών που περιγράφει, προσθέτει το γεγονός, ότι τα άτομα που τις απαρτίζουν ανήκουν σε «κλίκες». Γνωρίζονται μεταξύ τους, διαθέτουν προνόμια και πλεονεκτήματα, ενώ τα άτομα αυτά κατέχουν τις ανώτερες διοικητικές θέσεις στη χώρα¹ (Mills 2000: 13). Από κοινωνιολογική άποψη και, όπως υποστηρίζεται στο βιβλίο του Michels (Michels 1966), η δύναμη των ελίτ συσχετίζεται με την ικανότητά τους να δημιουργούν και να διατηρούν αυτήν την ισορροπία μεταξύ κοινωνικής και πολιτικής συνοχής, καθώς και να διαχειρίζονται διαφορετικές πρακτικές και διαδικασίες στη λήψη αποφάσεων (Clegg, Courpasson, Phillips 2006: 342). Οι ελίτ ακολουθούν κάποιες τάσεις, οι οποίες λειτουργούν, όπως οι νόμοι της

¹ Ο Mills αναφέρεται στο βιβλίο του στις Αμερικανικές ελίτ.

φυσικής, χωρίς εξαιρέσεις και οι οποίες μπορούν να διαπιστωθούν μελετώντας κανείς τα γεγονότα που διαδραματίζονται στην ιστορία των διαφόρων εθνών (Parry 2005: 20). Υπάρχει η τάση της αναπαραγωγής των ελίτ που δεν είναι άλλη από την προσπάθεια αυτών που είναι στην εξουσία να διατηρούν τις θέσεις τους και να παρατείνουν την παραμονή τους σε αυτήν, προεκτείνοντας παράλληλα την προσπάθειά τους, στον περιορισμό πρόσβασης των ανταγωνιστών στις ίδιες θέσεις (Sotiropoulos & Bourikos 2002: 164).

Τόσο σε επίπεδο κοινωνιολογικής μελέτης, όσο και σε επίπεδο πολιτικής ανάλυσης έχει επιχειρηθεί να αναλυθεί η φύση και το πεδίο εφαρμογής της δύναμης και της επιρροής που ασκούν οι ελίτ στη λήψη αποφάσεων. Μελέτες γύρω από την ισχύ που έχουν κυρίως οι επαγγελματίες/εμπειρογνώμονες κάθε εξειδικευμένου γνωστικού πεδίου, είτε μιλάμε για αμιγώς τεχνοκράτες, στρατιωτικούς, επιστήμονες κ. άλ., θεωρούνται οι ειδικοί, αυτοί που έχουν δεχθεί υψηλού επιπέδου εκπαίδευση στον τομέα τους και που μετονομάζονται σε υψηλόβαθμη ελίτ από τη στιγμή που θέτουν την επαγγελματική τους εμπειρία σε θέση ευθύνης που ενέχει τη λήψη εκτελεστικών αποφάσεων. Ένα άλλο σημείο που διαφοροποιεί τις ελίτ από την προηγούμενη κατάσταση που βρίσκονταν ως εμπειρογνώμονες, είναι η πρόσβασή, αλλά και η επιρροή σε αποφάσεις που μπορούν να διαφοροποιήσουν κανόνες και στόχους, ενεργώντας ενδεχομένως και διαφορετικά απ' ότι θα ενεργούσαν ως ανεξάρτητοι επαγγελματίες (Brint 1990: 364). Λόγω της ενασχόλησής τους με μία μεγάλη γκάμα θεμάτων, ζητούν τη γνώμη εξειδικευμένου προσωπικού και επιλέγουν να υιοθετήσουν μία άποψη ή γνώμη, όχι βάσει ηθικής πεποίθησης ή τεχνολογικής γνώσης, αλλά βάσει της υψηλής προτεραιότητας του θέματος που έχει προκύψει (Brint 1990: 369).

Οι μελέτες τείνουν επίσης να επικεντρώνονται στο προφίλ των ατόμων που απαρτίζουν τις ελίτ στην ηγεσία τους και όχι στις δομές τους (Sotiropoulos & Bourikos 2002: 154). Οι στρατιωτικοί (*military officers*) που μαζί με τους γραφειοκράτες (*bureaucrats*) συγκαταλέγονται στις κοινωνικές επιστήμες στα επίσημα επαγγέλματα (*official professions*) αποτελούν, όπως αναφέρθηκε, κατηγορία των πολιτικών ελίτ (Quandt 1969: 9). Αναφερόμενος στην επιτυχή μεταπήδηση Αμερικανών στρατιωτικών στον πολιτικό στίβο, ο Mills αναφέρει, ότι οι επιτυχημένοι επαγγελματίες στρατιωτικοί κουβαλούν μια αυτοπεποίθηση που πηγάζει από τη στρατιωτική τους εκπαίδευση και την επιτυχημένη τους καριέρα, η οποία τους επιτρέπει να τη μεταφέρουν σε πολιτικές και οικονομικές θέσεις (Mills 2000: 198-200). Όπως υπογραμμίζει στη μελέτη του, «καμία άλλη ομάδα δεν έχει την

εκπαίδευση να συντονίσει πολιτικές και στρατιωτικές εργασίες, ούτε τη συνεχή εμπειρία να παίρνει αποφάσεις ή να τις εσωτερικοποιεί» (Mills ²2000: 199).

Ο Dahl υπογραμμίζει ότι η «πολιτική αποτελεσματικότητα» μιας ομάδας είναι συνάρτηση δυο πραγμάτων: της δυνατότητας για έλεγχο, αλλά και της δυνατότητας για ενότητα, τονίζοντας ότι μπορεί να είναι πιο πολιτικά αποτελεσματική, όταν το δυναμικό της για ενότητα είναι πιο υψηλό από αυτό του δυναμικού της για έλεγχο (Dahl 1958: 465). Διαθέτοντας μεγαλύτερη δύναμη και επιρροή από ένα μέσο άτομο (Τσαρδανίδης 2006: 123), τα μέλη της ελίτ αποτελούν ομάδες πίεσης για τις αποφάσεις της εξωτερικής πολιτικής. Η έννοια της «ομάδας πίεσης» (*pressure group*) προσδιορίζεται από τρία βασικά στοιχεία: την οργανωμένη ομάδα, την προάσπιση συμφερόντων και την άσκηση πίεσης στην εξουσία (Μαυρογορδάτος ³2005: 21). Συναντώνται σε όλα τα καθεστώτα χωρίς να συμμετέχουν άμεσα στην άσκηση της εξουσίας, ασκούν ωστόσο σε αυτήν πίεση με σκοπό να επηρεάσουν τα άτομα που ασκούν την εξουσία, αλλά και τις αποφάσεις τους (Duverger 1985: 111-112).

Οι επαγγελματίες στρατιωτικοί (αξιωματικοί) θεωρούνται θεσμική ομάδα πίεσης, η οποία ασκεί πίεση, όχι μόνο για αποκλειστικά δικά της συμφέροντα, αλλά και οικονομικής και πολιτικής φύσεως (Μαυρογορδάτος ³2005: 55,56). Σχετικά με την αποτελεσματικότητα της ομάδας, επισημαίνεται ότι στις οργανωμένες ομάδες παρατηρείται συχνά «ομαδοποιημένη σκέψη» (αναζήτηση ομοφωνίας) κυρίως σε περιόδους κρίσεων και συγκρουσιακών καταστάσεων. Λόγω κοινο-ψυχολογικών παραγόντων αυξάνει η τάση συνεκτικότητας και συλλογικότητας της ομάδας και διαμορφώνεται ίδια αντίληψη ηθικής που καλύπτει τις όποιες ατομικές ηθικές αναστολές και προωθεί στην αντίληψη των μελών της, φόβο για αποβολή από την ομάδα λόγω διαφοροποίησης. Δημιουργείται μία συνεκτικότητα που την οδηγεί, λόγω αντίληψης της δύναμης που διαθέτει ως ομάδα, στη λήψη ριψοκίνδυνων αποφάσεων (Τσαρδανίδης 2006: 116-119 · Κουσκουβέλης 1997: 31).

1.2. Εννοιολογικά μοντέλα διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής και θεωρίες αποφάσεων

Στα πλαίσια του κλασικού ρεαλισμού και των θεωριών του G. Kennan & H. Morgenthau στο κλασικό έργο του τελευταίου, *Politics Among Nations* (1948), σχετικά με την ανάληψη πολιτικής δράσης και απόφασης, υπογραμμίζεται το πρότυπο του ορθολογικού δρώντα (*rational actor model*) του κράτους και της πολιτικής του ηγεσίας. Η κυβέρνηση ή ο ηγέτης, ως ορθολογικό ον καλείται να πάρει ορθολογικές αποφάσεις, δεδομένων των συνθηκών, αναλαμβάνοντας ορθολογική δράση με πρωταρχική υποχρέωση τα αντικειμενικά συμφέροντα του κράτους που αντιπροσωπεύει. Διαμορφώνει ως εκ τούτου την παγκόσμια πραγματικότητα και τις συνθήκες που δημιουργούν κίνητρα και πιέσεις και που οδηγούν στην επιλογή συγκεκριμένων στρατηγικών, πολιτικών αποφάσεων και δράσεων. Βάσει της ισχύος, αλλά και της γεωπολιτικής θέσης, των «ιδιαιτέρων συνθηκών» και της ιστορίας, όλοι αυτοί οι παράγοντες, όπως υποστηρίζει ο H. Kissinger στη ρεαλιστική του προσέγγιση, καθορίζουν τις σχέσεις των κρατών και διαμορφώνουν την εξωτερική πολιτική (Allison & Zelikow 2006: 89). Σύμφωνα με έναν άλλο θεωρητικό της ρεαλιστικής προσέγγισης τον A. Wolfers (1962), οι ερευνητές πρέπει να στρέψουν το αντικείμενο ανάλυσής τους στους υποεθνικούς, διεθνικούς και υπερεθνικούς δρώντες, οι οποίοι παρεισφρεύουν στη διεθνή πολιτική. Η διεθνής συμπεριφορά των κρατών είναι ένα αμάλγαμα αντιτιθέμενων πιέσεων με τα έθνη να θέτουν για τον εαυτό τους στόχους «κτήσης», όπως φυσική επιβίωση, εδαφική ακεραιότητα και εθνική ανεξαρτησία, αλλά και στόχους επηρεασμού της ευρύτερης περιοχής. Η εξωτερική πολιτική ενός κράτους αποτελεί συνάρτηση πολλών παραγόντων, οι οποίοι επιδέχονται και μια ποικιλία ερμηνειών (Dougherty & Pfaltzgraff 1992: 146, 147).

Αν «τα κράτη ενεργούν υπό συνθήκες εύθραυστων συμμαχιών και εν θερμώ» εξαρτώντας την επιλογή τους από την αντίδραση του αντιπάλου, σύμφωνα με τον T. Schelling στο έργο του *The Strategy of Conflict* (1960), (Allison & Zelikow 2006: 120), σε περιόδους κρίσης, οι πολιτικοί καλούνται να πάρουν γρήγορες αποφάσεις, συνεκτιμώντας τις εναλλακτικές που διαθέτουν. Προκειμένου να υλοποιήσουν τους στόχους που έχουν θέσει, αλλάζουν μία κατάσταση σύμφωνα με τις δικές τους προσδοκίες και επιθυμίες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι αποφάσεις τους αυτές θα οδηγήσουν στο προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Συχνά η επιλογή της απόφασής τους, εξαρτάται όχι από το «σκεπτικό της αποκόμισης οφέλους, αλλά του περιορισμού των απωλειών» (Βαρβαρούσης 2006: 589). Ως διαμορφωτές αποφάσεων οι

πολιτικές ελίτ διαμορφώνουν τις τελικές τους αποφάσεις βάσει την αντίληψης που έχουν για το διεθνές περιβάλλον και τις επικρατούσες συνθήκες, αλλά και του συστήματος αξιών, των πεποιθήσεων και των ιδεολογιών που τους διέπουν, διαμορφώνοντας, όχι μόνο τις αποφάσεις τους, αλλά και τις μεθόδους που υιοθετούν για την υλοποίησή τους (Τσαρδανίδης 2006: 60).

Σύμφωνα με τον δομικό ρεαλισμό, ο οποίος υποστηρίζει ότι τα εθνικά συμφέροντα διαμορφώνονται και τροποποιούνται από τις πιέσεις του διεθνούς συστήματος, το διεθνές περιβάλλον και οι συνθήκες που επικρατούν σε αυτό διαμορφώνουν και επηρεάζουν το σύστημα λήψης αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική (Τσαρδανίδης 2006: 36 · Κουσκουβέλης 1997: 50). Οι αντιλήψεις των διαμορφωτών αποφάσεων έχουν μεγάλη σημασία στη θεωρία λήψης αποφάσεων. Επειδή «αντικειμενικό διεθνές περιβάλλον δεν υφίσταται», οι διαμορφωτές αποφάσεων κάνουν δική τους ανάγνωση, σύμφωνα με τις αξίες, τις πεποιθήσεις και τις γνώσεις που φέρουν (Τσαρδανίδης 2006: 39). Δεν υπάρχει «αντικειμενική διεθνής πραγματικότητα» κατά τον ίδιο λόγο του αντίστοιχου ισχυρισμού του M. Duverger (1964) ότι δεν υπάρχει αντικειμενική εικόνα της πολιτικής μια και δεν υπάρχει η πολιτική που να είναι πλήρως αντικειμενική (Duverger 1985: 4, 5).²

Σύμφωνα με το μοντέλο οργανωσιακής συμπεριφοράς (*organisational process model*) στη λήψη αποφάσεων, οι κυβερνήσεις, οι οποίες είναι χαλαρές συμμαχίες οργανώσεων πολιτικών ελίτ, χρησιμοποιούν ένα μεγάλο δίκτυο υπηρεσιών, καταμερίζοντας την πρωτογενή ευθύνη σε διαφορετικά καθήκοντα και οργανισμούς, επιλαμβάνοντας του γενικού συντονισμού των υπηρεσιών αυτών. Οι οργανισμοί αυτοί συνεργάζονται αρμονικά εντός των θεσμών και διαμορφώνουν τη δομή της πολιτείας, της κοινωνίας και της οικονομίας (Allison & Zelikow 2006: 238, 240). Ο στρατός ως οργανισμός και αυτός που επιδιώκει την επίτευξη του «κρίσιμου καθήκοντός», την αύξηση της αποδοτικότητάς του και την καλύτερη δυνατή διεκπεραίωση της αποστολής του, αναπτύσσει ειδικά ταλέντα: ακολουθεί νόρμες και κανόνες, αναπτύσσει πεποιθήσεις στο πλαίσιο της υπηρεσιακής κουλτούρας, διαμορφώνοντας μία συμπεριφορά που λόγω της εμμονής στους κανονισμούς, περιορίζει την αποτελεσματικότητα του προσδοκώμενου αποτελέσματος (Allison & Zelikow 2006: 252, 258, 264). Για τους στρατιωτικούς οργανισμούς, οι λειτουργικές τους ανάγκες

² Ο Duverger παρουσιάζει την εικόνα του κράτους σαν τα δύο πρόσωπα του θεού Ιανού που εκπροσωπεί ακριβώς την ουσία της πολιτικής.

καθορίζονται, τόσο από την αντικειμενική, όσο και από την πολιτική πραγματικότητα. Διαμορφώνονται όμως και από τις πεποιθήσεις που έχουν οι αξιωματικοί στα ανώτερα κλιμάκια του στρατού, τόσο για τα καθήκοντα, όσο και για τον εαυτό τους (Allison & Zelikow 2006: 268-269).

Τέλος στο πρότυπο της γραφειοκρατικής πολιτικής (*bureaucratic politics model*), το οποίο οικοδομείται πάνω στο προηγούμενο μοντέλο οργανωσιακής διαδικασίας, ερμηνεύονται οι ενέργειες μιας κυβέρνησης μέσω γραφειοκρατικών διαδικασιών δράσης, οι οποίες είναι αποτέλεσμα διαδικασιών συζήτησης μεταξύ περισσότερων δρώντων στα ανώτερα κλιμάκια του γραφειοκρατικού μηχανισμού και όχι αποκλειστική αρμοδιότητα των κυβερνώντων (Βαρβαρούσης 2006: 599). Οι οργανωμένες ομάδες λειτουργούν βάσει διαφορετικών αντιλήψεων και επιδιώκουν διαφορετικούς στόχους. Τα δύο πρότυπα, οργανωσιακό και γραφειοκρατικό, διαμορφώθηκαν από τον G. Allison (1971), για να ενοποιηθούν στη συνέχεια σε ένα, το γραφειοκρατικό από τον ίδιο τον Allison (1999) εικοσιοκτώ χρόνια μετά (Τσαρδανίδης 2006: 80).

Κεφάλαιο 2^ο. Στρατιωτική ελίτ

2.1. Ο ρόλος του στρατού στην πολιτική

Όπως υπογραμμίζει ο Barany κανένας θεσμός δεν παίζει μεγαλύτερο ρόλο στην επιβίωση ενός κράτους από το στρατό του και καμία επανάσταση μέσα στο ίδιο το κράτος δεν μπορεί να πετύχει χωρίς την υποστήριξη ή τουλάχιστον τη συναίνεση των ενόπλων του δυνάμεων (Barany 2011: 28). Για πολλούς πολιτικούς επιστήμονες και αναλυτές, ο στρατός θεωρείται μια νόμιμη ομάδα πίεσης, η οποία είναι ικανή να διαδραματίσει θετικό ρόλο στην πολιτική κατάσταση κυρίως νεοσυσταθέντων κρατών, λόγω της οργάνωσής του και του ηθικού του κύρους, προσόντα που διαθέτει η στρατιωτική ηγεσία (Καραμπελιάς 2001: 38, 40). Η στρατιωτική ελίτ ως κατηγορία των ομάδων πίεσης έχει αποδειχθεί ότι επηρεάζει σε μεγάλο ποσοστό τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας. Και σε μελέτες και αναλύσεις που έχουν γίνει και στην περίπτωση της Γαλλίας, η στρατιωτική ελίτ έχει βγει πολλάκις κερδισμένη όποτε υπήρξε διαμάχη με την πολιτική ηγεσία σε θέματα εξωτερικής πολιτικής (Τσαρδανίδης 2006: 127). Αν και ο ρόλος του στρατού δεν είναι ένας θεσμοθετημένος ρόλος στην πολιτική, εντούτοις έχει πρόσβαση στους πολιτικούς μηχανισμούς λήψης αποφάσεων. Αν και δεν μπορεί να ελέγξει τις κρατικές δραστηριότητες, ωστόσο μπορεί να τις επηρεάσει (Finer 1962/⁵2009: 14). Οι σχολές στρατιωτικής ανάλυσης τοποθετούν τον ρόλο του στρατού να αλληλοεπιδρά με αυτόν της πολιτικής, έχοντας την αρμοδιότητα να δρα ως μία «μοντέρνα γραφειοκρατική δύναμη» που συμβάλλει στη σταθερή βιωσιμότητα του κράτους, διατηρώντας μία «επαγγελματική νοοτροπία που τους διατηρεί μακριά από ιδεολογικές εμπλοκές» (Βερέμης 1989: 8). Τα χαρακτηριστικά που αποτελούν και την ιδιαίτερη ιδιοσύστασή του που δεν είναι άλλα από την πειθαρχία, την ιεραρχική οργάνωση και τη χρηστή/υπεύθυνη διοίκηση, τον καθιστούν ικανό για πιθανή ηγεσία (Stepan ²1974: 8). Όπως αναφέρει και ο S. Finer σε σύγκριση με άλλο πολιτικό οργανισμό, ο στρατιωτικός διαθέτει μερικά επιπλέον πλεονεκτήματα έναντι των άλλων και αυτά συνίστανται στην καλή του οργάνωση, τη δυνατότητα να ασκεί βία και το γόητρό του. (Βερέμης 1989: 29).

Το σώμα του στρατού είναι συγχρόνως επάγγελμα που ανήκει στη γραφειοκρατική δομή του κράτους και είναι μία γραφειοκρατική οργάνωση που διακρίνεται από συνοχή και διαφορετικούς βαθμούς στην ιεραρχία της, με διαφορετικά καθήκοντα και υποχρεώσεις (Huntington ²1985:16), αλλά και όπως υποστηρίζει και ο S. Finer, από πειθαρχία, αλλά και συγκεντρωτική κεντρική διοίκηση (Βερέμης 1989: 31). Ο Huntington, όπως αναφέρεται στον

Σμοκοβίτη (1977: 265), ισχυρίζεται χαρακτηριστικά ότι «όσο πιο επαγγελματικό³ είναι το σώμα κυρίως των αξιωματικών του, τόσο πιο πρόθυμα δέχεται τις εντολές, όποιας πολιτικής ομάδας έχει αναλάβει με νόμιμα μέσα την εξουσία του κράτους». Επιπλέον στις σύγχρονες δημοκρατίες έχει γίνει προσπάθεια για την περαιτέρω ανάπτυξη του στρατιωτικού επαγγελματισμού, μία τάση που διοχετεύει τις λειτουργίες και δραστηριότητες του στρατού, όχι μόνο προς την εθνική προστασία, αλλά προς την εσωτερική ασφάλεια, τις διεθνείς αποστολές ειρηνευτικού χαρακτήρα, την προστασία της διεθνούς ασφάλειας, αλλά και της εγχώριας ασφάλειας από εσωτερικές απειλές. Μία τάση που ταυτίζεται σε πολλές χώρες με περικοπές των κρατικών στρατιωτικών δαπανών, έναντι της αύξησης ιδιωτικοποίησης του στρατού, ο οποίος ελέγχεται και χρηματοδοτείται από επιχειρήσεις και βιομηχανίες (Huntington 1996: 6,7 · Nye 1996: 151, 152). Ο Huntington υποστηρίζει ότι η τεχνολογική εξέλιξη του πολέμου συνέβαλε στη μείωση της τάσης των στρατιωτικών να επεμβαίνουν στην πολιτική ζωή της χώρας και αύξησε το βαθμό του επαγγελματισμού τους. Η μεγαλύτερη και σε βάθος ενασχόληση με την τελειοποίηση της «τέχνης» τους ως επαγγελματίες, τους στρέφει προς τον απομονωτισμό και τους καθιστά ανίσχυρους και ουδέτερους πολιτικά (Καραμπελιάς 2001: 47). Ο Λάβδας αποκαλεί τη σχέση του στρατού με την πολιτική εξουσία «μία ειδική περίπτωση δημοσίων θεσμικών συμφερόντων», όπου οι πολιτικοί ρόλοι του στρατού κυμαίνονται από την πλήρη υπακοή και συμμόρφωση στις πολιτειακές αρχές, μέχρι την ανάληψη της πολιτικής εξουσίας με άμεσους (πραξικόπημα) ή έμμεσους τρόπους (δηλώσεις – pronunciamenti) (Λάβδας 2004:193-195). Αν και ο Huntington υποστηρίζει ότι η απουσία αποτελεσματικών πολιτικών θεσμών σε μία χώρα, αποτελεί την κύρια αιτία επεμβάσεων των στρατιωτικών στην πολιτική ζωή, ωστόσο αναλυτές, όπως ο S. Finer συνδέουν τις επεμβάσεις αυτές με άλλους παράγοντες, όπως την πολιτική κουλτούρα της χώρας, η οποία συνδέεται και αυτή με τη γνώμη και αναγνώριση των πολιτών ως προς το ποια θεωρούν την κυρίαρχη πολιτική δύναμη. Το χαμηλό επίπεδο πολιτικής κουλτούρας είναι αντιστρόφως ανάλογο της πιθανής συμμετοχής του στρατού στην πολιτική ζωή της χώρας (Καραμπελιάς 2001: 55, 56). Επειδή ο στρατός είναι μία οργάνωση συμφερόντων «στο μέτρο που δραστηριοποιείται σε σχέση με αυτά που τον απασχολούν» (Λάβδας 2004: 198), η μη ικανοποίηση ή εκπλήρωση των σωματειακών του αναγκών μπορεί να γίνει αιτία

³ Μέχρι το 2001 το 43% του γαλλικού στρατού είναι επαγγελματικός (Μυριζάκης 2001:83). Το 1997 ψηφίζεται η κατάργηση της θητείας (τίθεται σε ισχύ το 2001). Αποφασίζεται η μετάβαση του στρατού σε επαγγελματική στρατιωτική δύναμη με τελευταία αναδιοργάνωση του το 2016.

διένεξης και να οδηγήσει σε διαμάχη με την πολιτική ηγεσία, προκαλώντας την επέμβαση της στρατιωτικής (Καραμπελιάς 2001: 49).

Στη Δυτική Ευρώπη, όπως και στις Ηνωμένες Πολιτείες ο στρατός υπήρξε άρρηκτα συνδεδεμένος με την έννοια του έθνους-κράτους, αλλά και με αυτή της δημοκρατίας, έτσι όπως αυτές αναδύθηκαν από την Γαλλική και Αμερικανική Επανάσταση αντίστοιχα, σφυρηλατώντας και διαμορφώνοντας την ταυτότητα του δημοκρατικού πολίτη (*citizen*). Ο πολιτικός στρατός, σε σχέση με τον επαγγελματικό, ο οποίος βασιζόταν στην υποχρεωτική στρατιωτική θητεία των ελεύθερων πολιτών του κράτους, μετατόπισε την υποταγή του από τα μοναρχικά καθεστώτα του 19^{ου} αιώνα σε άλλες μορφές καθεστώτων. Έγινε «όργανο της εθνικής βούλησης». Τέθηκε υπό τον έλεγχο των πολιτειακών αρχών και χρησιμοποιήθηκε ως ασπίδα εναντίον των εξωτερικών εχθρών του έθνους/κράτους (Cilliers 1996: 86). Στα δυτικά κράτη με φιλελεύθερα πολιτεύματα και δημοκρατικούς θεσμούς, ο εθνικός στρατός ορκίζεται υπακοή στο σύνταγμα και τάσσεται υπέρ της προστασίας, τόσο των δημοκρατικών θεσμών, όσο και της κοινότητας των πολιτών της. Έχει χαρακτήρα πολιτικό και ειρηνικό, έχοντας αποδεχτεί τον περιορισμένο ρόλο που διαδραματίζει στη χρηστή λειτουργία του κράτους που προασπίζεται (Kelly 1961: 368-369).

Ωστόσο οι συγκρουσιακές τάσεις μεταξύ πολιτικών και στρατιωτικών, συναντώνται, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης και των συνεπειών αυτής στην κοινωνική συνοχή, καθώς και σε περιπτώσεις, όπου οι «διεθνείς περιπέτειες» μιας χώρας, συμβάλλουν στην μείωση του εθνικού της γοήτρου (Σμοκοβίτης 1977: 266, 267). Η στρατιωτική παρέμβαση στην πολιτική σκηνή σε περιπτώσεις χωρών που βρίσκονται σε οργανωτική και διοικητική αποσύνθεση, με διεφθαρμένες πολιτικές ηγεσίες, χωρίς θεσμική νομιμότητα και δημοκρατικά ερείσματα, μπορεί να δημιουργήσει ακόμα μεγαλύτερο χάος, αλλά και αιματοχυσία, κυρίως αν η στρατιωτική ηγεσία υποφέρει και αυτή από ηθική ανεπάρκεια, έλλειψη ικανοτήτων και πίστη προς το κράτος και τους θεσμούς που νόμιμα υπηρετεί. Μία πεποίθηση που ενισχύθηκε από τις στρατιωτικές επεμβάσεις και τη δημιουργία των καθεστώτων που προέκυψαν κυρίως σε κράτη της Ασίας, Αφρικής και Λατινικής Αμερικής κατά την αποαποικιοκρατική περίοδο. Η πεποίθηση αυτή ενισχύει σήμερα στη Δύση, το συμβατικό μοντέλο σχέσεων μεταξύ στρατού και πολιτείας στα δυτικά κράτη, το οποίο χαρακτηρίζεται «αυστηρά απολιτικό», όσον αφορά στις ένοπλες δυνάμεις (Fairbanks, 1996: 147).

Σε χώρες όπως για παράδειγμα η Τουρκία, ο στρατός έχει παίξει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και οικοδόμηση του κράτους/έθνους (nation-building) καθώς και στον εκσυγχρονισμό της χώρας, συμβάλλοντας, σε συνεργασία με την γραφειοκρατική ελίτ, στην είσοδο του νεοσυσταθέντος κοσμικού κράτους στη σύγχρονή του εποχή, ακολουθώντας τα δυτικά πρότυπα (Καραμπελιάς 2001: 140, 141). Κυριαρχώντας στην εξέλιξη της πολιτικής ζωής της χώρας, συγκρινόμενη με άλλες ελίτ, η στρατιωτική, έχει περισσότερο εθνικό προσανατολισμό (Stepan ²1974: 10). Ο τουρκικός στρατός αναγνωρίζει στον εαυτό του έναν «πραγματικό φύλακα» του κοσμικού χαρακτήρα της Τουρκικής Δημοκρατίας, έχοντας τις καταβολές των αρχών της δημοκρατίας, του λαϊκισμού και του εθνικισμού, στις ιστορικές συνθήκες που διαμόρφωσε ο ιδρυτής της Τουρκικής Δημοκρατίας ο Κεμάλ Ατατούρκ (Demirel 2004: 128). Το σώμα των αξιωματικών που αποτελεί μία ιδιαίτερη τάξη, είναι εκπαιδευμένο να σέβεται την ιδέα της Τουρκικής Δημοκρατίας ως πολιτειακής ενωμένης οντότητας. Με αξίες μιλιταριστικές και έντονα τα στοιχεία του ηρωισμού, του ετοιμοπόλεμου, της τιμής και της γενναιότητας, η στρατιωτική θητεία χαίρει ακόμα και σήμερα υψηλής εκτίμησης, παρόλη την προσπάθεια περιορισμού της επιρροής του στρατού στην πολιτική ζωή της χώρας, με τη δεκαετία του 1980⁴ να διαφαίνονται τα πρώτα σημάδια αμφισβήτησης του στρατιωτικού σώματος. Ο ρόλος των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων βγαίνει ενισχυμένος την επόμενη δεκαετία με τη πρώτη γυναίκα Πρωθυπουργό την Τανσού Τσιλέρ και τον Πρόεδρο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ να αποκαθιστούν τον ρόλο του στρατού για ίδιον πολιτικό όφελος. Η στρατιωτική ηγεσία εκμεταλλευόμενη τις τότε «αδυναμίες» του τουρκικού πολιτικού συστήματος, επιβάλλει απόψεις σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και εθνικής ασφάλειας για να ενισχύσει και να νομιμοποιήσει την ηγεμονική πολιτική θέση του στρατού (Demirel 2004:132, 140 · Καραμπελιάς 2001: 20-25). Δεν παραλείπει συγχρόνως να εκμεταλλεύεται το θέμα της απειλής προς την Τουρκία, λόγω της θέσης κλειδί που κατέχει η χώρα για την Ευρασία και να εμμένει σε δηλώσεις όπως η «Τουρκία παράγει στρατηγική και ασφάλεια στην περιοχή της» προβάλλοντας ως σημαντική περιφερειακή δύναμη (Ουζγκέλ 2007: 319). Ως προς την αποδοτικότητα και τη θεσμική του οργάνωση κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία θετικής αντίληψης για τον θεσμό με αποτέλεσμα ενισχυθεί η δύναμη του απέναντι στην κοινή γνώμη (Ντεμιρέλ 2007: 370).

⁴ Ο Τουργκούτ Οζάλ προσπάθησε να αλλάξει τις σχέσεις στρατού πολιτείας, περιορίζοντας την επιρροή του στρατού στην πολιτική ζωή της χώρας.

Η περίπτωση του ελληνικού στρατού, τις τελευταίες δεκαετίες μετά τη μεταπολίτευση, είναι αυτός ενός ημιαυτόνομου οργανισμού, του οποίου η στρατιωτική ηγεσία διατηρεί εξουσίες που τις επιτρέπουν να εξελιχθεί, υπό τον έλεγχο της εκλεγμένης πολιτικής κυβέρνησης, γεγονός που αποδεικνύει την ισχυροποίηση των δημοκρατικών θεσμών στη χώρα (Καραμπελιάς 2001: 28, 30). Εξάλλου ο στόχος της μεταπολιτευτικής στρατηγικής ήταν η πειθάρχηση του στρατού στην πολιτική εξουσία, αλλά και η προσπάθεια να διατηρηθεί το κύρος του μέσω «της ενσωμάτωσης του στρατού στις πολιτικές επιλογές της εξουσίας κατά το δυτικοευρωπαϊκό πρότυπο» (Χαραλάμπης 1983: 15). Σύμφωνα με το νόμο της ισότητας, αξιωματικός και πολίτης ασκούν τα ίδια πολιτικά δικαιώματα και χαίρουν την ίδια μεταχείριση από το κράτος. Επιπλέον ο πρώτος μπορεί να ασκήσει νόμιμα βουλευτικό καθήκον, σύμφωνα με το Σύνταγμα, εφόσον πρώτα παραιτηθεί από το στρατιωτικό του αξίωμα, συμμετέχοντας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων του κρατικού μηχανισμού. Αντιθέτως δεν επιτρέπεται να εκδηλώνει δημοσίως ή εγγράφως τις πολιτικές του πεποιθήσεις, να ασκεί προπαγάνδα ή να συμμετέχει σε διαδηλώσεις⁵, εφόσον και για όσο διάστημα ασκεί τα στρατιωτικά του καθήκοντα⁶ (Μυριζάκης 2001: 69 · Σμοκοβίτης 1977: 263). Η πολιτική εξουσία υπερέχει της στρατιωτικής. Η αμυντική πολιτική της χώρας προγραμματίζεται και οργανώνεται από την πολιτική ηγεσία, ενώ η στρατιωτική παρέχει συμβουλευτικό χαρακτήρα, αλλά και αποτελεί το εκτελεστικό όργανο της κυβέρνησης (Μυριζάκης 2001: 69, 70).

Ένα φαινόμενο που περιγράφει ο E. Nordlinger στα ανώτερα κλιμάκια του στρατού, με συχνή εμφάνιση σε πολλές μη δυτικές χώρες μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, είναι αυτό του πραιτωριανισμού (*praetorianism*⁷) που λειτουργεί ως μοχλός στρατιωτικής επέμβασης στη διακυβέρνηση μιας χώρας. Ο πραιτωριανισμός στοχεύει άμεσα στο εσωτερικό πολιτικό σύστημα της χώρας, με σκοπό να διατηρήσει η στρατιωτική ελίτ την εξουσία ή να επηρεάσει αποφάσεις που εξυπηρετούν τα συμφέροντά της. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το πρότυπο

⁵ Αντίστοιχα στην Τουρκία το άρθρο 48 του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα που καθιέρωσε ο Κεμάλ απαγορεύει τη συμμετοχή των μελών των ενόπλων δυνάμεων σε πολιτικές εκδηλώσεις, κόμματα ή να προβαίνουν σε οποιαδήποτε μορφή δήλωσης με πολιτικό χαρακτήρα (Καραμπελιάς 2001: 102-103).

⁶ Ο Νόμος 660/1977 καθόριζε τα καθήκοντα και τα δικαιώματα των πολιτικών και στρατιωτικών αρχών. Αντικαταστάθηκε από τον Νόμο 2292/1995, ο οποίος αύξησε τις αρμοδιότητες του ΓΕΕΘΑ, του Υπουργού Άμυνας και της εκλεγμένης κυβέρνησης.

⁷ Ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Απαντάται στο λεξικό ως «στρατιωτικός δεσποτισμός» ή «στρατιωτική παρέμβαση» έχοντας τις ρίζες του στο Ρωμαϊκό Πραιτωριανό σώμα στρατού, μέρος του οποίου αποτελούσε και η επίλεκτη αυτοκρατορική φρουρά. Οι στρατιωτικοί του επενέβαιναν πολλάκις για την ανατροπή ή επιλογή και ενθρόνιση αυτοκράτορα, σύμφωνα με τα προσωπικά τους συμφέροντα, πέρα από κάθε έννομη τάξη και συνταγματικές διαδικασίες, στο ρου της ρωμαϊκής ιστορίας.

διακυβέρνησης της χώρας που ακολουθείται στη συνέχεια από τις στρατιωτικές κυβερνήσεις, οι οποίες αποχωρώντας φροντίζουν να εγκαταστήσουν ακριβώς όπως οι Ρωμαίοι Πραιτωριανοί, εκείνο τον τύπο πολιτικού καθεστώτος που εξυπηρετεί άμεσα τα συμφέροντά τους και ικανοποιεί τα αιτήματά τους (Βερέμης 1989: 73-75). Το φαινόμενο απαντάται και στην περίπτωση του στρατιωτικού σχεδιασμού για πραξικόπημα το Μάη του 1958 στη Γαλλία, προκειμένου να ελέγξουν την παραμονή του στρατού στην Αλγερία, αλλά και την επιθυμία του στρατού να παραμείνει η τελευταία υπό γαλλική κατοχή.

2.2. Ο ρόλος του στρατού στη Γαλλία

Η Γαλλία αποτελούσε τη μεγαλύτερη στρατιωτική δύναμη στη Δυτική Ευρώπη για 165 χρόνια, από το 1648 έως την ήττα του Ναπολέοντα το 1813. Διαθέτοντας στρατιωτική πρωτοκαθεδρία, η Γαλλία είναι η χώρα που επινόησε τον «Δημοκρατικό Στρατό», το *levée en masse*⁸ και άλλες στρατιωτικές τεχνικές πολέμου. Με στρατιωτικές σχολές από τον 18^ο αιώνα οι οποίες απευθύνονταν κυρίως στους αριστοκράτες (Huntington²1985: 22), η Γαλλία διέθετε ήδη τον 19^ο αιώνα, ένα υψηλά ανεπτυγμένο στρατιωτικό σύστημα που παραπέμπει σε μοντέρνο επαγγελματικό επίπεδο (Huntington ²1985: 26, 49). Αντίθετα με τον Πρωσικό στρατό, ο Γαλλικός στρατός δεν υπήρξε ποτέ μία αμιγώς κάστα προερχόμενη από ένα κοινωνικό στρώμα, αλλά χαρακτηριζόταν από την ποικιλομορφία των κοινωνικών στρωμάτων που επάνδρωναν το σώμα των αξιωματικών του (Ambler 1966: 21). Ωστόσο έχοντας κληρονομήσει από τον Louis-Napoleon (Β' Γαλλική Αυτοκρατορία) μία στρατιωτική ηγεσία, η οποία χαρακτηριζόταν από εισροή αριστοκρατών, έδειχνε περιφρόνηση προς την αστική τάξη (Porch 1981 :1) και τις αστικές αξίες της πολιτικής κοινωνίας (Ambler 1966: 9).

Από το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα και κυρίως την περίοδο της Τρίτης Δημοκρατίας (1871-1914), ο στρατός έστρεψε την ενέργειά του προς άλλες πολιτικές εξόδους με την αποικιακή περιπέτεια να αποδεικνύεται ως η πιο κερδοφόρα (Kelly 1961: 369). Ήδη από το 1815 ο στρατός υπήρξε «ένας υπάκουος υπηρέτης του κράτους» παραμένοντας απρόσβλητος στους πειρασμούς της πολιτικής εξουσίας (Ambler 1966: 16, 21), ο οποίος επιζητά να προασπιστεί τα εθνικά συμφέροντα σε άλλα εδάφη προς επίτευξη των δικών του πολιτικών και

⁸ Το *levée en masse* (μαζικός ξεσηκωμός) αναφέρεται σε κατάταξη ελεύθερων/μη παντρεμένων ανδρών στο στρατό ηλικίας 18-25. Ορίστηκε με διάταγμα το 1793 ως επείγον μέτρο για την αύξηση των στρατιωτικών δυνάμεων και αντιμετώπιση της εχθρικής εισβολής.

οικονομικών σκοπών (Κονδύλης ⁵1988: 214). Επιπλέον ο αυστηρός πολιτικός έλεγχος που είχε επιβληθεί στο στρατό στη μητρόπολη δεν επεκτεινόταν στις προνομιακές σφαίρες δραστηριοτήτων του τις αποικίες (*La France Outre-mer*). Στην περίπτωση της Αλγερίας, ο στρατός είχε εκτεταμένες αρμοδιότητες και ισχυρή θέση στην διοίκησή της από το 1830 (Ambler 1966: 10-11). Με τη δημιουργία του Στρατού της Αφρικής και της Λεγεώνας των Ξένων⁹, η Γαλλία δημιουργεί μία μακρά παράδοση στρατιωτών από κατακτημένους λαούς που χρησιμοποιεί εναντίον λευκών εχθρών. Τακτική που υιοθετούσε κυρίως λόγω της έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού που χανόταν στα πεδία των μαχών. Με τη χρήση ιθαγενών στον στρατό, οι οποίοι δε θεωρούνταν παρά Γάλλοι στρατιώτες που υπερασπιζόνταν αμυνόμενοι τη μητρόπολη που κινδύνευε (*la patrie en danger*), εξοικονομούσαν χρήματα και ζωές Γάλλων πολιτών, μειώνοντας συνεπώς το οικονομικό και ανθρώπινο κόστος της αυτοκρατορίας (Fogarty 2008:7-9,11). Και στη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο γαλλικός στρατός χρησιμοποίησε αυτόχθονα στρατεύματα (*troupes indigènes*), σχεδόν μισό εκατομμύριο ιθαγενείς, υπήκοοι των γαλλικών αποικιών, ως οπλίτες (*tirailleurs*) στις τάξεις του πεζικού του. Οι ιθαγενείς στρατιώτες διατάσσονται να πολεμήσουν ενάντια στα εχθρικά στρατόπεδα εκτός των αποικιών, απομυθοποιώντας τη «λευκή υπεροχή», γεγονός που ενέχει μεγάλο μελλοντικό ρίσκο ελέγχου των αποικιών από πιθανές εξεγέρσεις (Fogarty 2008: 2,7-9). Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ο γαλλικός στρατός λειτούργησε με περισσότερη ανοχή και λιγότερες ρατσιστικές προκαταλήψεις και στερεότυπα για τους “*troupes indigènes*” στο στράτευμά του απ’ ότι ο αντίστοιχος αμερικανικός στρατός λειτουργούσε προς τους Αφροαμερικανούς στρατιώτες του (Fogarty 2008: 5). Στον Πόλεμο της Αλγερίας, η δράση των *harkis*¹⁰, γίνεται συνώνυμο της προδοσίας, επειδή απέρριψαν τον αλγερινό στρατό και τάχθηκαν στο πλευρό του επίσημου γαλλικού στρατού (Hamoumou 1990: 25-26, 33).

Ωστόσο το γαλλικό κράτος αναγνώριζε την ανάγκη για τη διατήρηση ενόπλων δυνάμεων, όχι μόνο για την προάσπιση των εθνικών εδαφών και τη διαφέντευση των εδαφικών της συμφερόντων στις αποικίες, αλλά και τη μακρά προσμονή να περάσει στην αντεπίθεση σε μελλοντική σύγκρουση με τη Γερμανία (Kelly 1961: 369). Η ιδέα ενός στρατού που θα

⁹ Η Λεγεώνα των Ξένων (*La Légion Etrangère*) που απαρτιζόταν στην αρχή από Γάλλους εθελοντές του ελαφρά οπλισμένου πεζικού (*Zouaves*) και αφοσιωμένους ιθαγενείς (Αλγερινούς Τυφεκιοφόρους, *tirailleurs Algériens*), ιδρύεται το 1830 με βασιλικό διάταγμα του Louis-Philippe (Montagnon 2012).

¹⁰ Οι *harkis* (*Français musulmans rapatriés*), προερχόμενοι από τα κατώτερα στρώματα ; συνήθως φτωχών αγροτών της Αλγερίας, ως εφεδρικοί στρατιώτες θεωρούνταν από το γαλλικό στρατό ως οι καλύτεροι κυνηγοί φελλάχων (*chasseurs de fellaghas*).

αποτελέσει πέραν ενός οργανισμού άμυνας και έναν οργανισμό ειρήνης εμπνεόμενο από το σοσιαλιστικό ιδεολογικό πρίσμα, ήταν μία προοπτική που πριν το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, υποστήριζε και ο ίδιος ο σοσιαλιστής και φιλειρηνιστής πολιτικός Jean Jaures, ισχυριζόμενος της συνάφειας που θα πρέπει να υπάρχει μεταξύ του τεχνικού ρόλου του στρατού και της διεθνούς πολιτικής που θα ακολουθούσε το έθνος. Εντούτοις ακόμα και αυτή η στοιχειώδης σύνδεση μεταξύ στρατιωτικής προετοιμασίας και διπλωματικών ενεργειών δεν υπήρξε, και σε συνδυασμό με το «αρχαϊκό» μοντέλο στρατηγικής που ακολούθησε η στρατιωτική ηγεσία κατέληξε στα καταστροφικά αποτελέσματα του Ιουνίου 1940 (Kelly 1961: 370).

Αναγνωρίζοντας και διατηρώντας τη ζωτικότητα του επαγγέλματός τους, οι Γάλλοι στρατιωτικοί αναγνώρισαν και προσαρμόστηκαν σε μεγάλες αλλαγές στην τέχνη του πολέμου που επέφερε η επιστημονική επανάσταση. Ήδη από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο είχε εμφανώς ενισχυθεί η πεποίθηση ότι ο στρατός δεν είναι μόνο ένα εργαλείο ισχύος στην υπηρεσία της πολιτικής, αλλά μπορεί να γίνει και ένα «τυφλό και υπάκουο όργανο, εξυπηρετώντας όχι το διευρυμένο εθνικό συμφέρον, αλλά τα συμφέροντα ομάδων πίεσης» (Kelly 1961: 368). Μετά την ταπεινωτική ήττα του 1940 και μέχρι το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η απομόνωση της στρατιωτικής κοινότητας διευρύνεται, λόγω της αντιμιλιταριστικής τάσης που υπάρχει στον άμαχο πληθυσμό και την υποταγή των αξιωματικών της μητρόπολης στους Γερμανούς μετά την εισβολή στη Ζώνη του Vichy το 1942. Μετά το 1945 και μέχρι το 1962, ο γαλλικός στρατός μπαίνει βαθιά στην πολιτική σκηνή. Στην αποαποικιακή περίοδο που θα ακολουθήσει, η «εγκατάλειψη» της Ινδοκίνας, του Μαρόκου, της Τυνησίας και της Αλγερίας, θεωρήθηκε για τους περισσότερους αξιωματικούς, άμεση προσβολή και σύμβολο απώλειας εθνικής δόξας (Ambler 1966: 286). Η πολιτική αντιπαράθεση θα οξυνθεί με την κοινωνική και ψυχολογική απομόνωση του στρατού από την γαλλική κοινωνία των πολιτών. Μέχρι την αποκατάσταση της πολιτικής σταθερότητας που επέβαλλε η Πέμπτη Δημοκρατία, το 1962, η στρατιωτική ηθική της υπακοής στην πολιτική αρχή που ο γαλλικός στρατός συνέδεε με την εθνικιστική τάση που έβαζε την υπηρεσία στο έθνος πάνω από οποιαδήποτε πολιτικό καθεστώς, θα συγκρουστεί με την στρατιωτική περηφάνια και τιμή.

Μέρος Β' : Ιστορικό Πλαίσιο και Πολιτική Ανάλυση

Κεφάλαιο 3^ο. Γαλλία και αποαποικιοποίηση

3.1. Οι στρατιωτικές ήττες της Γαλλίας στην Ασία: η απώλεια της Ινδοκίνας

Σύμφωνα με τον Kissinger η Γαλλία υποχρεώνεται να εμπλακεί επί δύο δεκαετίες σε δύο αποικιακούς πολέμους (Ινδοκίνα¹¹, Αλγερία), τους οποίους και θα χάσει, θέλοντας να ξαναβρεί τη χαμένη της ταυτότητα (Κίσιντζερ 1995: 673). Καθόλη τη διάρκεια της Τέταρτης Δημοκρατίας¹² οι αποικιακοί διοικητές της Γαλλίας θα αναγκάζονται να αναπροσαρμόζονται στις νέες διαμορφούμενες πραγματικότητες και προκλήσεις. Η δε διεθνής κοινότητα να εξετάζει εντόνως τα ζητήματα σχετικά με την αναγκαιότητα της αποικιοκρατίας. Παράλληλα η πολιτική κατάσταση στο εσωτερικό της Γαλλίας αδυνατεί να αντιμετωπίσει σε ένα ενιαίο και ενωμένο πλαίσιο τη διάλυση της αυτοκρατορίας ήδη από το 1947. Γνωρίζοντας τη σημασία των αποικιών στο να διατηρήσει η Γαλλία τη διεθνή της επιρροή, η Τέταρτη Δημοκρατία εξακολουθούσε να βασίζει την πολιτική της ρητορεία και τις πολιτικές της ενέργειες στην έννοια του αλλοτινού «μεγαλείου» (*grandeur*) της Γαλλίας. (Schmitt 2011: 243-245 · Σπυρόπουλος 2005: 457).

Οι ναυτικές δυνάμεις που στάλθηκαν στο Γαλλικό Βιετνάμ (Haïphon) τον Νοέμβριο του 1946, σηματοδότησαν την έναρξη του Γαλλο-Βιετναμέζικου πολέμου. Οι γαλλικές στρατιωτικές δυνάμεις βρέθηκαν αντιμέτωπες με αντάρτες που πολεμούσαν για την απελευθέρωση του Βόρειου Βιετνάμ σε έναν πόλεμο που κράτησε επτά χρόνια και στοίχισε τις ζωές 70.000 πολιτών της Γαλλικής Ένωσης, έβαλε την Τέταρτη Δημοκρατία σε ένα καθεστώς συνεχιζόμενης κρίσης, υπενθυμίζοντας το πόσο ευάλωτη και ανασφαλής ήταν η Γαλλική αυτοκρατορία (Schmitt 2011: 248-249). Παρόλο που ο γαλλικός στρατός θα βασιστεί στην ανώτερη δύναμη πυρός που κατείχε, διεξάγοντας έναν πόλεμο φθοράς, θα ανακαλύψει γρήγορα ότι έχει εμπλακεί σε έναν ανταρτοπόλεμο του οποίου την πείρα και την εμπειρία δεν είχε, τον τοπικό άμαχο πληθυσμό να συμμετέχει ενεργά σε αυτόν, τόσο στα αστικά κέντρα, όσο και στην ύπαιθρο και με τις απώλειες του να πολλαπλασιάζονται με γεωμετρική

¹¹ Το 1950 η Γαλλία θα μετατρέψει τις τρεις αποικίες του Βιετνάμ, του Λάος και της Καμπότζης σε «Πρόσεδρα Κράτη της Γαλλικής Ένωσης» χωρίς να παραχωρεί ανεξαρτησία ή αυτονομία, φοβούμενη την υποχρέωση να ακολουθήσει παρόμοια διπλωματική πολιτική και στις αποικίες της στη Βόρεια Αφρική.

¹² Για περισσότερα σχετικά με την Τέταρτη Δημοκρατία βλ. J-P. Rioux (1983), *La France de la Quatrième République*.

πρόοδο, λόγω και του διάσπαρτου καταμερισμού των λιγοστών στρατευμάτων του σε όλο το Βιετνάμ (Κίσιντζερ 1995: 702-703). Οι απώλειες που θα υποστεί ο γαλλικός στρατός και η δύναμη επίλεκτων στο Dien Bien Phu, το 1954 από τις μη καλά επανδρωμένες και εξοπλισμένες δυνάμεις του Viet Minh στο Βιετνάμ, δε θα είναι μόνο ένα απλό δείγμα της παρακμής του γαλλικού στρατού και της δυνατότητάς του να στηρίξει με την παρουσία του την πρωτοκαθεδρία και στρατιωτική υπεροχή της χώρας του στο διεθνές προσκήνιο. Θα σηματοδοτήσει για τη γαλλική πολιτική ηγεσία τη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας, αλλά και της σημασίας για το μέλλον της Γαλλίας, της πολιτικής και οικονομικής έμφασης που θα πρέπει να δώσουν στο μέλλον στην υποσαχάρια περιοχή και στις χώρες που βρίσκονται στην τροχιά επιρροής της, όπως η Αλγερία (Schmitt 2011: 299). Η ήττα στο Dien Bien Phu θα είναι εξίσου καταλυτική τόσο για το γαλλικό γόητρο, όσο και για τη βούληση του εκλογικού σώματος στη μητρόπολη να πολεμήσει (Roberts 2002: 635). Εξάλλου η δέσμευση τόσο χρονικά, όσο και σε αριθμό των γαλλικών στρατευμάτων στην Ινδοκίνα χωρίς στρατιωτική κλιμάκωση μετά την ήττα του Dien Bien Phu, την οποία η Γαλλία δεν είχε ούτε τους οικονομικούς πόρους, αλλά ούτε και τη διάθεση να υποστηρίξει, προϋπέθετε και τη στρατιωτική δράση και στήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών. Μέχρι το 1952 και στα πλαίσια της Realpolitik και «μακριά από τις αντιαποικιοκρατικές της αρχές», αλλά για να βοηθήσει στην ανάσχεση της «κομμουνιστικής απειλής», και να κερδίσει την υποστήριξη της Γαλλίας στη σύσταση της Ατλαντικής Συμμαχίας, η κυβέρνηση του Αμερικανού Προέδρου Χάρυ Τρούμαν προσέφερε στρατιωτική, διοικητική και οικονομική βοήθεια προς τη Γαλλία, καλύπτοντας το ένα τρίτο των γαλλικών στρατιωτικών δαπανών στην Ινδοκίνα. (Κίσιντζερ 1995: 697-699). Για τον Ντουάιτ Αϊζενχάουερ που θα διαδεχτεί τον Τρούμαν στο Προεδρικό Αξίωμα των Ηνωμένων Πολιτειών, οι πολιτικές σκοπιμότητες στο διεθνή χώρο αλλάζουν. Μη θέλοντας να παραδώσει ένα μεγάλο μέρος του Βιετνάμ στους κομμουνιστές, αλλά ούτε και να προσφύγει σε στρατιωτικά αντίποινα εναντίον της Κίνας ρισκάροντας έναν παρατεταμένο πόλεμο στην Νοτιοανατολική Ασία, βασίστηκε στο πρόσχημα της αντιαποικιοκρατικής παράδοσης της χώρας του, και πίεσε την Γαλλία¹³ να αποσύρει τελικά τις δυνάμεις της το 1954 και από τα τρία κράτη της Ινδοκίνας (Κίσιντζερ 1995: 704-709). Για τον γαλλικό στρατό η συντριπτική και ταπεινωτική του ήττα που τον αναγκάζει μετά τις συμφωνίες να εγκαταλείψει την περιοχή, διαμορφώνει στους κόλπους του τη δημιουργία εκείνων των

¹³ Συμφωνίες της Γενεύης – Ιούλιος 1954

ακραίων ομάδων που θα πρωταγωνιστήσουν κατά τον πόλεμο της Αλγερίας ως οι πιο φανατικοί πολέμιοι της αποαποικιακής πολιτικής (Φλιτούρης ²2015: 306).

3.2. Η παρουσία και ο ρόλος του γαλλικού στρατού στην Αλγερία: μία ιστορική αναδρομή μέχρι τον «Πόλεμο της Ανεξαρτησίας»

Η παρουσία των Γάλλων στην Αλγερία χρονολογείται από το 1830 επί βασιλείας Καρόλου του Ι' με τους ιθύνοντες της Μασσαλίας να επιλαμβάνονται της διοίκησης και της διαχείρισης της χώρας. Οι εξεγέρσεις που σημειώθηκαν (1837-1847) υποδήλωναν τη σθεναρή αντίσταση των γηγενών πληθυσμών και παρόλη την ενίσχυση από το γειτονικό Μαρόκο, η στρατιωτική υπεροχή των Γάλλων, οδήγησε στην ήττα των επαναστατών και την κατάκτηση ολόκληρης της Αλγερίας μέχρι το 1847 (Γρηγορίου 2003: 45). Ο ρόλος του γαλλικού στρατού αναφέρεται ως θετικός σε περιόδους (1848), όπου το αντιαποικιοκρατικό κίνημα στη μητροπολιτική Γαλλία θα αναζητήσει διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς την παρουσία των Γάλλων στις αποικίες, διαδραματίζοντας το ρόλο «γέφυρας προσέγγισης» μεταξύ τοπικού πληθυσμού και Γάλλων εποίκων, ως «φορέας δημοκρατικών ιδεών». Μετά τη συντριβή του από τον πρωσικό στρατό (1870), ο γαλλικός στρατός παραδίδει στους Γάλλους εποίκους πλήρως τον έλεγχο της διοίκησης της χώρας (Γρηγορίου 2003: 46). Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ο επίσημος γαλλικός στρατός πολέμησε κατά των δυνάμεων του Άξονα με το μουσουλμανικό πληθυσμό της Αλγερίας να έχει συνταχθεί στο πλευρό του με εξαίρεση το αλγερινό κίνημα *Carna* αλλά και την αλγερινή εξτρεμιστική οργάνωση *Todt* δημιουργία της ναζιστικής γερμανικής προπαγάνδας. Η παρουσία των αμερικανικών δυνάμεων στο έδαφος της Αλγερίας από τον Νοέμβριο του 1942 και η τοποθέτηση του Γάλλου στρατιωτικού διοικητή Henri Giraud θα επιφέρει τη σύγκρουση μεταξύ αυτού και του Ντε Γκολ για την ηγεσία των γαλλικών ενόπλων δυνάμεων σε αλγερινό έδαφος. Η παροχή αμερικανικής βοήθειας στις γαλλικές ένοπλες δυνάμεις στην Αλγερία, συνέβαλλε στον εκσυγχρονισμό του γαλλικού στρατού και ενίσχυσε την πολιτική του γκολισμού (Γρηγορίου 2003: 48, 49). Όταν τον Νοέμβριο του 1954 «ξεσπούν τα γεγονότα της Αλγερίας», ο γαλλικός στρατός διαθέτει επί αλγερινού εδάφους 80.000 στρατιώτες, αριθμώντας τους στους 500.000 μέχρι τα τέλη του 1957 (Alban 2001: 39 · Delarue 1992: 5).

Κεφάλαιο 4^ο. Αλγερινή Επανάσταση: Ο Πόλεμος για Ανεξαρτησία

4.1. Οι δύο φάσεις του Πολέμου της Αλγερίας και η Πέμπτη Δημοκρατία

Η σφαγή του *Setif* στην Αλγερία, η πρώτη μεγάλη σφαγή δέκα χιλιάδων Αλγερινών που είχαν εκφράσει εθνικιστικές και αποσχιστικές τάσεις στις 8 Μαΐου του 1945 υπό τη διοίκηση του στρατηγού Raymond Dunaï θα είναι η αφορμή για τη συγκρότηση του πρώτου μυστικού αλγερινού στρατού το 1947, ο οποίος θα μετασηματιστεί σε *CRUA*¹⁴ και σε *FLN*¹⁵. Στη συνέχεια με το στρατιωτικό του σκέλος τον *ALN*¹⁶ αναλαμβάνει δράση απέναντι στον γαλλικό στρατό την 1^η Νοεμβρίου του 1954, με εχθροπραξίες στα βουνά *Aurès*, γνωστή και ως η εξέγερση της «Ημέρας των Αγίων Πάντων», ημερομηνία που σηματοδοτεί όχι μόνο την εξέγερση, αλλά και την αρχή του πολέμου της Αλγερίας.

Οι σφοδρές επιθέσεις του FLN σε όλη την Αλγερία, ο οποίος εξοπλιζόταν από άλλες αραβικές χώρες, αλλά και από την Τσεχοσλοβακία και τη Γιουγκοσλαβία, σε όλη την έκταση της Αλγερινής επικράτειας, επεκτείνονται σε γενικευμένες τρομοκρατικές επιθέσεις με στρατιωτικούς και πολιτικούς στόχους και στη μητροπολιτική Γαλλία, κηρύσσοντας την Αλγερία σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης το 1955, ενώ η Γαλλική Εθνοσυνέλευση χορηγεί τον επόμενο χρόνο, ειδικές και «πλήρεις εξουσίες» στην κυβέρνηση σε σχέση με την κατάσταση εκεί (Branche 2007: 545). Από το 1955 το αλγερινό ζήτημα εγγράφεται στην ημερήσια διάταξη του ΟΗΕ για να παραμείνει στη συνέχεια εγγεγραμμένο κάθε χρόνο (Delague 1992: 5 · Λιβιεράτος 2006: 61). Στα επόμενα χρόνια εν μέσω τρομοκρατικών χτυπημάτων σε γαλλικό έδαφος, αλλά και της διέρρευσης καταγγελιών για βασανιστήρια που σκοπό είχαν την απόσπαση πληροφοριών και την καταστολή, η γαλλική κοινωνία διχάζεται και η «ηθική ακεραιότητα» της Γαλλίας γενικότερα κλονίζεται (Battersby 1958: 14). Εμφανίζεται στη μητρόπολη, αλλά και διεθνώς, κίνημα υποστήριξης της ανεξαρτησίας του αλγερινού λαού, φτάνοντας τον γαλλικό λαό στα πρόθυρα εμφυλίου πολέμου (Ageron 1989:124 · Caitucoli 2007: 82,83). Το Μάιο του 1958 εν μέσω πολιτικής αδυναμίας της γαλλικής κυβέρνησης και της απογοήτευσης των υψηλόβαθμων Γάλλων στρατιωτικών, οι οποίοι κοινοποιούν στο Παρίσι το τελεσίγραφό τους ότι «δεν εγκαταλείπουν την Αλγερία», οργανώνουν πραξικόπημα, μέρος του σχεδίου «*Opération Résurrection*», με το Σώμα Αλεξιπτωτιστών να

¹⁴ Comité Révolutionnaire d'Unité et d'Action

¹⁵ Front de Libération Nationale (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο)

¹⁶ Armée de Libération Nationale (Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός)

σχεδιάζει να καταλάβει το Παρίσι και παράλληλα τον έλεγχο της γαλλικής κυβέρνησης. Το πραξικόπημα ματαιώνεται μόνο με την είδηση ότι ο Ντε Γκολ επιστρέφει στην εξουσία. Είχε προηγηθεί ένα μήνα πριν στο Αλγέρι διαδήλωση των Γάλλων εποίκων και των στρατιωτικών, λόγω του φόβου που είχαν και οι δύο ομάδες συμφερόντων, ότι η γαλλική κυβέρνηση, υπό τις πιέσεις των Βρετανών και των Αμερικανών θα προχωρούσε σε διαπραγματεύσεις με τον FLN (Evans 2017: 3). Στις 14 Μαΐου στο κίνημα προχωρεί και ο στρατηγός Raoul Salan, αναλαμβάνοντας στρατιωτικές και πολιτικές εξουσίες, προκειμένου να εξασφαλίσει την τάξη μέχρι την έλευση του Jacques Soustelle παλαιού συνεργάτη και ένθερμου υποστηρικτή του Ντε Γκολ, στη διοίκηση της Αλγερίας.

Η έλευση του Ντε Γκολ στην εξουσία καθυστεράει όχι μόνο τους Γάλλους αποίκους στην Αλγερία, αλλά και τον γαλλικό λαό στο σύνολό του, μια και συνδυάζεται με την αποτυχία του στρατιωτικού πραξικοπήματος και την πάταξη του ακροδεξιού κινδύνου που πλημμύριζε τη χώρα με ακροδεξιές *Επιτροπές Κοινής Σωτηρίας*¹⁷. Ο Ντε Γκολ δίνει διαταγή στους αξιωματικούς να αποσυρθούν από αυτές, αντικαθιστώντας τον Salan με τον στρατηγό Maurice Challe και αποστέλλοντας στην Αλγερία τον Paul Deloungier ως γενικό διοικητή. Μετά το δημοψήφισμα για την έγκριση του γαλλικού Συντάγματος και την εγκαθίδρυση της Πέμπτης Δημοκρατίας, ο Ντε Γκολ προχωρά σε μυστικές διαπραγματεύσεις με τον FLN και την προσωρινή κυβέρνηση της Αλγερίας τον Σεπτέμβριο του 1958 για να προσφέρει στους Αλγερινούς, έναν χρόνο μετά, την αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Ο Ντε Γκολ θα διεξάγει δημοψήφισμα σχετικά με την ανεξαρτησία της Αλγερίας τον Ιανουάριο του 1961, με το 75% των ψηφοφόρων να τάσσονται υπέρ αυτής, αντίθετα με την Αλγερία, όπου μόνο το 39% ψήφισε υπέρ. Για την τελευταία χρονιά της αποικιοκρατικής παρουσίας στην Αλγερία (1962) τα γεγονότα υπήρξαν καταλυτικά, αλλά και αιματηρά. Ο γαλλικός στρατός στην Αλγερία δημιουργεί ένα κίνημα¹⁸ από τους απόστρατους στρατηγούς Salan, Challe, Zouhaud και Zeller και τη Μυστική Οργάνωση του Στρατού την OAS, τον Απρίλιο του 1961, το οποίο και αποτυγχάνει. Τον Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου αποτυγχάνει και η απόπειρα κατά της ζωής του Ντε Γκολ, ενώ στην προσωρινή κυβέρνηση της Αλγερίας η πάλη για την εξουσία μεταξύ του Ben Khider και του Ben Bella οξύνει τα πνεύματα οδηγώντας σε συγκρούσεις και βάζοντας την επέτειο εορτασμού της αλγερινής εξέγερσης στο αίμα. Για τον Ντε Γκολ το

¹⁷ Δημιουργία του στρατηγού Jacques Massu, διοικητή της 10^{ης} Μεραρχίας αλεξιπτωτιστών, (η οποία έχαιρε μεγάλης εκτίμησης από τους Γάλλους εποίκους) και αρχηγού της αστυνομίας

¹⁸ Το πραξικόπημα του Αλγερίου, 22-25 Απριλίου 1961.

αποτυχημένο πραξικόπημα των στρατηγών το 1961, ήταν η ευκαιρία για εκκαθαρίσεις στο στράτευμα. Ο Ντε Γκολ υποστήριξε τη λύση για πλήρη αποδέσμευση της Αλγερίας από τη μητρόπολη (διαπραγματεύσεις του Evian-1962)¹⁹ και δεσμεύτηκε υπέρ μίας προνομιάς (οικονομικής) μεταχείρισης²⁰ προς την Αλγερία στο μέλλον (Rosoux, 1997: 66-67). Ο Στρατηγός θα συνεχίσει να κάνει υποχωρήσεις στις διαπραγματεύσεις με τον FLN μέχρι την πλήρη παραχώρηση της ανεξαρτησίας της Αλγερίας την 1^η Ιουλίου 1962 (Bercovitch & Fretter 2004: 62).

4.2. Ο ρόλος των Pieds-Noirs²¹

Η παρουσία των Γάλλων εποίκων στην Αλγερία από τον 19^ο αιώνα με τον εκτεταμένο εποικισμό τριών εκατομμυρίων Γάλλων δυσανεσθημένων από την πολιτική κατάσταση στη μητρόπολη, προερχόμενοι κυρίως από τη μεσαία τάξη, υπήρξε βίαιη, εκπατρίζοντας ένα μεγάλο μέρος του γηγενούς πληθυσμού στην παράκτια περιοχή της χώρας. Δημιουργώντας ένα ημιφεουδαρχικό καθεστώς, εδραιώνουν την παρουσία τους ως η άρχουσα ελίτ και υιοθετούν αντιδραστική στάση απέναντι σε οποιαδήποτε προσπάθεια μεταρρυθμιστικής (διοικητικής ή πολιτικής) παρέμβασης²² της μητρόπολης υπέρ του γηγενούς πληθυσμού. Οι Γάλλοι έποικοι στην Αλγερία δημιουργούν τοπικά lobbies που ασκούν μεγάλη επιρροή και πίεση στις πολιτικές αποφάσεις που λαμβάνονται στη μητρόπολη και αφορούν στις αποικίες και τα διαμορφωμένα συμφέροντά τους. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το 95% των Γάλλων εποίκων υποστήριξαν και συντάχτηκαν με την ιδεολογία του πεταινισμού²³,

¹⁹ *Les accords d'Evian*: http://www.axl.cefan.ulaval.ca/afrique/algerie-accords_d'Evian

²⁰ Μεταξύ 1962-1969 η Αλγερία θα αποσπάσει το 76% των δημόσιων και ιδιωτικών πιστώσεων που προορίζονται για τα κράτη του Μαγκρέμπ.

²¹ «Μαυροπόδαροι» (*Les Pieds-Noirs*) ήταν το παρατσούκλι των Γάλλων εποίκων που ζούσαν στα γαλλικά διαμερίσματα της Αλγερίας μεταξύ 1830-1962 και ήταν μη μουσουλμάνοι Ευρωπαίοι καθώς και Σεφαραδίτες Εβραίοι. Το 1960 ο François Mauriac χρησιμοποιεί αυτήν την έκφραση σε μία στήλη που δημοσιεύθηκε στο *L'Express*, ενώ το Σεπτέμβριο του 1961 στο *La Remède Deux Mondes* δημοσίευσε μία μελέτη με τίτλο *Les Pieds-Noirs*.

²² Μεταρρυθμιστικές παρεμβάσεις Ναπολέοντα Γ' υπέρ του γηγενούς πληθυσμού-Σχέδιο *Clemenceau*, για χορήγηση γαλλικής ιθαγένειας σε μέλη των Αλγερινών ελίτ ως αναγνώριση για τη συμμετοχή τους στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο-Νομοσχέδιο *Blum-Violette* του Λαϊκού Μετώπου (1936) για χορήγηση γαλλικής ιθαγένειας σε τριάντα χιλιάδες Αλγερινούς.

²³ Ο πεταινισμός (*petainisme*) περιγράφεται ως η ιδεολογία του καθεστώτος του Vichy, του οποίου εμβληματική προσωπικότητα υπήρξε ο αρχιστράτηγος *Henri Philippe Pétain* και η αμφιλεγόμενη πολιτική του, λόγω της συνθηκολόγησής του με τη Ναζιστική Γερμανία κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο όρος πεταινισμός γίνεται συνώνυμος του φασισμού και περικλείει την πολιτική νοοτροπία και ιδεολογία του Pétain περί πατρίδας, οικογένειας και εργασίας.

υιοθετώντας ρατσιστικές θέσεις περί υπεροχής των Pieds Noirs, που υλοποιήθηκαν με λήψη μέτρων²⁴ κατά των Εβραίων, αλλά και άλλων αντιφρονούντων. Από το 1945 και με τη νίκη των συμμαχικών δυνάμεων, η αδιαλλαξία των Γάλλων εποίκων προς οποιαδήποτε πολιτική της μητρόπολης που μπορεί να υπονοούσε ανεξαρτησία ή έστω αυτονομία της Αλγερίας, οδήγησε σε αιματηρές συμπλοκές με την αλγερινή κοινότητα. Στο πλευρό των εποίκων συντάχθηκαν γκολικοί υποστηρικτές, με αξιοσημείωτη την αποστασιοποίηση του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος στην όλη διένεξη (Ageron 1989:123). Προασπίζοντας σθεναρά τα πάγια πολιτικά και οικονομικά τους συμφέροντα, τα οποία βάσιζαν πάνω σε θεωρίες αποικιακής ανωτερότητας, οι Pieds-Noirs υπήρξαν καθοριστικός παράγοντας στην εξέλιξη του Αλγερινού πολέμου.

4.3. Στρατιωτικές πρακτικές και αυθαιρεσίες κατά τη διάρκεια του πολέμου

Το δόγμα του «επαναστατικού πολέμου» (*Guerre révolutionnaire*) που χρησιμοποίησε πρώτος ο γαλλικός στρατός στην Αλγερία, είναι απόρροια της πικρής εμπειρίας των Γάλλων βετεράνων της Ινδοκίνας που αντιλαμβάνονται ότι μία εξέγερση ή άλλη ασύμμετρη απειλή για να νικηθεί, χρειάζεται να επιβληθεί ένα είδος απολυταρχικού ελέγχου στον πληθυσμό, που να περιλαμβάνει αυστηρή αστυνομική επιτήρηση (Branche 1999: 14), επανεγκατάσταση, χρήση ψυχολογικών μέσων και προπαγάνδα (Tenenbaum 2016 : 8-9). Υπό την υιοθέτηση αυτού του δόγματος, ο στρατός μεταφέρει και αναλαμβάνει τη δικαστική εξουσία της Αλγερίας που από κρατική γίνεται στρατιωτική από το 1954, καθώς και τις ειδικές εξουσίες που είχε εκχωρήσει η κυβέρνηση του Mollat, όταν είχε κηρύξει την Αλγερία σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Με διάταγμα στις 12 Φεβρουαρίου 1960, συγχωνεύτηκαν τα κρατικά δικαστικά όργανα με τα δικαστικά όργανα του στρατού, τα οποία νομιμοποιήθηκαν με την ίδρυση στρατιωτικών εισαγγελικών αρχών. Προηγούμενα διατάγματα του 1955 και 1956 έδιναν ήδη στον στρατό τη δικαιοδοσία να προσάγει σε στρατιωτικό δικαστήριο άτομα που κατηγορούνταν ή συμμετείχαν σε εγκλήματα ή αδικήματα που αναφέρονταν και περιγράφονταν σε ειδική λίστα, χωρίς να έχει προηγηθεί έρευνα, διαδικασία που εφαρμόζονταν ακόμα και αν τα αδικήματα αυτά οδηγούσαν στην επιβολή ποινής θανάτου (Thénault 1998: 104, 106). Ωστόσο το γαλλικό Δίκαιο δε νομιμοποιούσε στους στρατιωτικούς

²⁴ Κατάργηση του Διατάγματος *Crémieux* (1870), πολιτικές διώξεις, δήμευση και κατάσχεση περιουσιών, δημιουργία στρατοπέδων και εξαναγκασμός σε καταναγκαστική εργασία.

το δικαίωμα ή την άδεια να καταπατούν πολιτικά και ανθρώπινα δικαιώματα ή τους στοιχειώδεις κανόνες δικαίου, σκοτώνοντας ή βασανίζοντας, ακόμα και αν συνελάμβαναν «ένοπλο εχθρό». Για τον στρατό, οι ομαδικές εκτελέσεις και τα βασανιστήρια γίνονταν με τη σιγουριά ότι υπηρετούσαν με τον τρόπο αυτόν την πατρίδα τους και υπάκουαν σε διαταγές (Branche ²2016: 8). Για στρατιωτικούς, όπως ο στρατηγός Challe, η αποστολή του στρατού στην Αλγερία βασίζεται πάνω «στην πίστη του στρατού για συντριβή του αντιπάλου και την επίτευξη ειρήνευσης στον πληθυσμό» (Jauffret 2001: 33). Ο όρος μάλιστα «ειρήνευση» (*pacification*) καθώς και η «διατήρηση του νόμου και της τάξης» χρησιμοποιήθηκαν εκτενώς ως στρατιωτική οδηγία για την καταστολή, πρόληψη και εξολόθρευση των όποιων «ύποπτων επαναστατών» απειλούσαν την έννομη τάξη (Henni 2016: 38).

Ο γαλλικός στρατός στην Αλγερία έκανε εκτεταμένη χρήση αυτού που ονομάζεται «ψυχολογικός πόλεμος». Οι στρατιωτικοί χρησιμοποίησαν τα ψυχολογικά όπλα μέσα από το πρίσμα της Πέμπτης φάλαγγας (*La Cinquième Colonne*)²⁵, απέναντι στους εθνικιστές πράκτορες. Η μύηση στον ψυχολογικό πόλεμο έγινε από τον καιρό της απόβασης των Αμερικανών στρατιωτικών στην Βόρεια Αφρική το 1942 (Villatoux 2002: 35-36), με στρατιωτικούς, όπως ο συνταγματάρχης Lacheroy, αρχηγός της Υπηρεσίας Πληροφοριών να υπογραμμίζει σε ομιλία του, το 1957 με τίτλο «Επαναστατικός πόλεμος και ψυχολογικά όπλα»²⁶, τη σημασία και τον εξέχοντα χαρακτήρα αυτής της μορφής πολέμου (Henni 2016: 40). Η εκτεταμένη χρήση προπαγάνδας από το 1956, με φυλλάδια, αφίσες και φωτογραφικό υλικό δε στόχευε μόνο στον μουσουλμανικό πληθυσμό, αλλά και τις τάξεις του ίδιου του στρατεύματος ως πληροφοριακό υλικό και στρατιωτικό εγχειρίδιο οδηγιών (*Military Code*) για την καλύτερη «κατανόηση» των Αλγερινών και του τρόπου ζωής τους (Aggoun 2002: 193-194).

Η εμφάνιση των στρατοπέδων συνομολογούσε με την πολιτική εδαφικής κατανομής του πληθυσμού που τόσο ο γενικός διοικητής της Αλγερίας Soustelle, όσο και ο διάδοχός του σοσιαλιστής Robert Lacoste, υποστήριζαν ότι έπρεπε να αλλάξει, δεδομένου της πυκνής συγκέντρωσης του αλγερινού πληθυσμού σε αστικά κέντρα και της αναγκαιότητας για εκτεταμένη αλλαγή στη διοικητική οργάνωση της περιοχής στο σύνολό της. Στο πλαίσιο της «αποκατάστασης της ειρήνης» στην περιοχή, ο Soustelle οργανώνει τα *Ειδικά Διοικητικά*

²⁵ Ο όρος «Πέμπτη Φάλαγγα» αναφέρεται σε κεκαλυμμένη προπαγάνδα ή και σε άτομα που βρίσκονται κρυμμένα στους κόλπους μίας οργάνωσης ή ενός κράτους και λειτουργούν υπέρ του εχθρού.

²⁶ « *La guerre révolutionnaire et l'arme psychologique* »

Τμήματα τα SAS²⁷ ή Μπλε Πηλίκια (*Bleus kéris*) που είχαν ιδρυθεί από το 1955 (Rioux 2000: 124), στελεχωμένα από αραβόφωνους εθελοντές. Σκοπό τους είχαν να διεισδύσουν στον μουσουλμανικό πληθυσμό, αλλά και να κερδίσουν τη συμπάθεια υπέρ του αποικιακού καθεστώτος (Ageron 1999: 128).²⁸ Τα περισσότερα τμήματα μετατρέπονται ωστόσο σε κέντρα αντικατασκοπίας ασκώντας αμφιλεγόμενες πρακτικές (Alexander & Keiger 2002: 5). Σε επιχειρησιακό επίπεδο ο στρατός υποδεικνύει στην πολιτική διοίκηση τον χωρισμό του αλγερινού εδάφους σε τρεις περιοχές που παίρνουν τους χαρακτηρισμούς των ζωνών και ανάλογα με την κατηγορία, υπαγορευόταν και η χρήση τους²⁹. Συνέπεια των στρατιωτικών επιχειρήσεων που αφορούσε στη διατήρηση του χαρακτήρα και της ιδιότητας των ζωνών αυτών, ήταν η καταστροφή πολλών αλγερινών χωριών, ο ξεριζωμός εξίσου μεγάλου αριθμού αγροτών, αλλά και η δημιουργία χιλιάδων «κέντρων ανασυγκρότησης» (*centres de regroupement*)³⁰ (Henni 2016: 41,42). Τα κέντρα αυτά, αν και είχαν δημιουργηθεί ήδη με το ξέσπασμα της επανάστασης, επίσημα η λειτουργία τους ρυθμίστηκε υπό τη σφραγίδα στρατιωτικού απορρήτου (*top secret*) μαζί με τη ρύθμιση των απαγορευμένων ζωνών, μόλις το 1957, υπό τη στρατιωτική διοίκηση του στρατηγού Salan (Henni, 2016: 44). Αξιοσημείωτη είναι και η σιωπή του FLN σχετικά με τα κέντρα ανασυγκρότησης αντιφρονούντων μέχρι τον Απρίλιο του 1959, όταν ξεκίνησαν μία εκστρατεία ενημέρωσης³¹ ενάντια στην, όπως αποκαλούσαν «αποικιοκρατική βαρβαρότητα, υπεύθυνη για τον εγκλεισμό ενός εκατομμυρίου Αλγερινών σε στρατόπεδα συγκέντρωσης».³²

Η χρήση βασανιστηρίων, ακριβώς επειδή ήταν απαγορευμένη από το γαλλικό δίκαιο, γινόταν συχνά και με μυστικότητα (Thénault et Branche 2000 : 57) και χρησιμοποιήθηκαν για την επίτευξη πολιτικών σκοπών, με τον στρατό να επιβεβαιώνει τη δύναμή του, αλλά και την

²⁷ *Sections Administratives Spécialisées*

²⁸ Τα SAS υποστηρίζονταν από τους *Harkis* που τους παρείχαν κατά τόπους προστασία.

²⁹ Ο ζώνες χωρίζονταν σε τρεις κατηγορίες: σε *επιχειρησιακές*, *ειρηνευτικές* και *απαγορευμένες*. Στις πρώτες οι στρατιωτικοί μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν κάθε μέσο για αποκατάσταση της ασφάλειας, στις ειρηνευτικές ο στρατός ασκούσε στους πολίτες ψυχολογικά μέσα προκειμένου να συνεργαστούν και στις ειρηνευτικές ζώνες, ζώνες στρατιωτικών ασκήσεων, απαγορευόταν οποιαδήποτε ζώσα παρουσία συμπεριλαμβανομένων και των ζώων.

³⁰ Για αποφυγή ιστορικής παραπομπής σε ναζιστικές πρακτικές, τόσο στην επίσημη στρατιωτική γλώσσα, αλλά και από το σύνολο του γαλλικού τύπου, οι λέξεις «*στρατόπεδο συγκέντρωσης*» παρακάμφθηκαν για να αντικατασταθούν με προσεκτική επιλογή από τον όρο «*κέντρο ανασυγκρότησης*».

³¹ Η αποκάλυψη, η οποία θεωρήθηκε σκάνδαλο από τον γαλλικό τύπο, έγινε από τον Monsignor Jean Rodhain, γενικό γραμματέα του Caritas France και του Michel Rocard νέου Γενικού Επιθεωρητή Οικονομικών.

³² Στην αποκάλυψη του σκανδάλου, ο Delounrier κατόπιν εντολής του Ντε Γκολ, ανακοινώνει ένα πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης μετονομάζοντας τα κέντρα ανασυγκρότησης σε «*Χιλιάδες Χωριά*» (*Mille Villages*) (Henni 2016: 47).

επιθυμία του για μελλοντική εξουσία (Branche 2007: 557). Δεδομένου ότι για τις στρατιωτικές πρακτικές «οι εχθροί» ήταν δύσκολο να ξεχωρίσουν από τους αμάχους, οι οποίοι θεωρούνταν ενημερωμένοι για τις κινήσεις του εχθρού, τα γαλλικά στρατεύματα αντιμετώπιζαν με δυσπιστία τους πολίτες «που έγειραν υποψίες και αναζωπύρωναν τον φόβο» (Branche 2007: 547-548). Οι αποκαλύψεις σχετικά με τη χρήση βασανιστηρίων μετά την έκδοση της αυτοβιογραφίας του Henri Alleg (*La Question*) το 1958, για τα βασανιστήρια που είχε υποστεί στα χέρια αλεξιπτωτιστών στην Αλγερία, σόκαραν την κοινή γνώμη και δημιούργησαν αμηχανία στη Γαλλία, κάνοντας ακόμα και τους συμμάχους της να παράσχουν υποστήριξη στα Ηνωμένα Έθνη (Schmitt 2011: 305). Η εμμονή της γαλλικής εσωτερικής πολιτικής να θεωρεί την κατάσταση της Αλγερίας ως ένα «εσωτερικό ζήτημα» σε γαλλικό έδαφος, επεκτεινόταν και στη διπλωματία της, θεωρώντας ότι δεν είχε κάτι να απαντήσει στον υπόλοιπο κόσμο. Μόλις το 1955 η ICRC (η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού) έλαβε έγκριση για επισκέψεις σε Αλγερινούς κρατούμενους, των οποίων το καθεστώς δε διευκρινιζόταν (πολίτες ή στρατιωτικοί)³³, ενώ μόνο οι συνθήκες κράτησης μπορούσαν να ελεγχθούν³⁴ (Branche 2007: 545-546). Ο «σκληρός πόλεμος φθοράς» (Judt 2012: 286) του γαλλικού στρατού είχε ως συνέπεια την αύξηση της υποστήριξης του γηγενούς πληθυσμού στο FLN (Χατζηβασιλείου 2001: 369). Η καταστολή όχι μόνο δεν ήταν απάντηση στον εθνικισμό (Battersby 1958: 5), αλλά αντιθέτως πέτυχε τη μεταστροφή και υποστήριξη, ανθρώπων της διανοήσης (Quemeneur 2001: 417), αλλά και της κοινής γνώμης των Γάλλων της μητρόπολης υπέρ της ανεξαρτησίας της Αλγερίας, και κατά της γαλλικής κοινότητας και του στρατού εκεί (Calvocoressi 1968/2009: 515). Από άποψη στρατηγικής ανάλυσης, όπως και στην περίπτωση της Ινδοκίνας και παρόμοιων «ασύμμετρων» πολέμων και συγκρούσεων, όπου η συνήθης εκδοχή ότι η συμβατική υπεροχή στον πόλεμο κυριαρχεί, οι μητροπολιτικές δυνάμεις δεν κατάφεραν ούτε να κερδίσουν, ούτε να ηττηθούν στρατιωτικά, ωστόσο αναγκάστηκαν στο τέλος να υποχωρήσουν και να εγκαταλείψουν τη χώρα, λόγω της φύσης της σύγκρουσης αυτής, των σκοπιμοτήτων των πολιτικών ελίτ, αλλά και την πολιτική αποτελεσματικότητα μακροπρόθεσμα που είχαν τα αντιπολεμικά κινήματα και οι κοινωνικές δυνάμεις που αντιτίθενται στον πόλεμο (Mack 1975: 177, 200).

³³ Μόνο τον Νοέμβριο του 1959 ο στρατηγός Challe θα περιγράψει επισήμως τους κρατούμενους στα κέντρα κράτησης και ανασυγκρότησης ως «ισοδύναμα μέλη του εχθρικού στρατού».

³⁴ Η Γαλλία αν και είχε πρωτοστατήσει στη σύνταξη της *Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων* το 1950, ωστόσο δεν επικύρωσε την Σύμβαση παρά το 1974.

4.4. Η δημιουργία της παραστρατιωτικής οργάνωσης OAS

Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ FLN και Ντε Γκολ που είχαν αρχίσει το 1960 εγείρουν τη δυσαρέσκεια των εποίκων και ενός μέρους του γαλλικού στρατού στην Αλγερία, στους κόλπους του οποίου, σημειώνονται στοιχεία ανταρσίας που εξελίσσονται στη δημιουργία μίας μυστικής οργάνωσης του στρατού την OAS³⁵ αποτελούμενη από απόστρατους υψηλόβαθμους στρατιωτικού και στην οποία ηγείται ο στρατηγός Salan. Διαθέτοντας στρατιωτική διοικητική οργάνωση, η OAS διέθετε οικονομικά μέσα καθώς και ανθρώπους και συνεργάτες και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αποφασισμένοι να παραμείνει η Αλγερία σε γαλλικά έργα, οι εξτρεμιστές της δεξιάς, με έρεισμα στον πληθυσμό των Γάλλων εποίκων (Delague 1992: 6), οργανώνουν τρομοκρατικά χτυπήματα τιμωρητικού χαρακτήρα, δημιουργώντας ατμόσφαιρα εκφοβισμού, εξαπολύοντας βομβιστικές επιθέσεις στο Παρίσι εναντίον αλγερινών και γαλλικών στόχων, τόσο κυβερνητικών, όσο και εναντίον του άμαχου πληθυσμού που διαδήλωνε σε πορείες διαμαρτυρίας υπέρ της ανεξαρτησίας της Αλγερίας και κατά των αυθαιρεσιών του γαλλικού στρατού εκεί. Οι πολίτες της μητρόπολης θεωρούν την OAS ως μία φασιστική οργάνωση που αποτελεί κίνδυνο για τη δημοκρατία και απειλεί να καταλύσει το συνταγματικό καθεστώς (Ageron 1976: 276, 277). Οι απόπειρες δολοφονίας κατά του Ντε Γκολ και το ανεπιτυχές πραξικόπημα στο Αλγέρι το 1961 που σκοπό είχε να εκτροχιάσει τη διαδικασία ειρήνης μεταξύ της αλγερινής αντίστασης και της γαλλικής κυβέρνησης, οδήγησε στην εξάρθρωση της Οργάνωσης μέχρι τον Μάρτιο του 1962, χάρη στις πιστές στο Σύνταγμα και στον Ντε Γκολ δυνάμεις (Bercovitch & Fretter 2004: 62). Εξάλλου η OAS δεν είχε καθόλου υποστήριξη από τη βάση του γαλλικού στρατού στην Αλγερία (Quemeneur 2001: 427 · Delague 1992: 6), η οποία αποτελούταν κυρίως από πολίτες της μητροπολιτικής Γαλλίας που υπηρετούσαν τη στρατιωτική τους θητεία και θεωρούσαν τη στρατιωτική τους εκπαίδευση που βασιζόταν και σε πρακτικές ψυχολογικής τόνωσης του ηθικού των στρατιωτών, ως ρατσιστική, προκαλώντας αντιμιλιταριστικές αντιδράσεις «σκεπτικισμού» και μέσα στο στράτευμα (Bantigny 2004: 57, 58). Αντίθετα για το Σώμα των αλεξιπτωτιστών, η ανεξαρτησία της Αλγερίας, το τελευταίο γαλλικό αποικιοκρατικό προπύργιο για στρατιωτικές επιχειρήσεις, όπου μπορούσαν να εφαρμόσουν τη στρατιωτική πραγματογνωμοσύνη και εμπειρία τους από την Ινδοκίνα (Zervoudakis 2002: 57), έθετε σε

³⁵ Η Οργάνωση του Μυστικού Στρατού με ιδρυτές τους Jean-Jacques Susini και Pierre Lagaille, δημιουργήθηκε στις 11 Φεβρουαρίου του 1961, είχε ως σλόγκαν την «υπεράσπιση της γαλλικής παρουσίας (στην Αλγερία) με κάθε μέσο» και παρέπεμπε στον *Armée Secrète* (AS) της Αντίστασης.

κίνδυνο την ίδια την ύπαρξη του σώματος, αλλά και τις οικονομικές απολαβές τους. Το ίδιο ίσχυε και για τα μέλη της Λεγεώνας των Ξένων που έχοντας επωμιστεί τις σκληρότερες μάχες σε Ινδοκίνα και Αλγερία (με λιγότερες οικονομικές απολαβές στη δεύτερη) και αποτελούμενη στο σύνολό της από μη Γάλλους πολίτες, δεν έχουν κανένα πολιτικό ενδιασμό που μπορεί να έρχεται σε αντίθεση με την πίστη τους στο στράτευμα και τις διαταγές των ανωτέρων τους (Ambler 1966: 355 · Michels 2002: 90-92). Ωστόσο η στρατιωτική οργάνωση και τα μέλη της έμελλε να επηρεάσουν τη διαμόρφωση της Νέας Γαλλικής Άκρας Δεξιάς μέχρι και τη δεκαετία του 1990 (Φλιτούρης ²2015: 310).

Κεφάλαιο 5^ο. Η σχέση πολιτικής Ντε Γκολ και στρατού στο ζήτημα της Αλγερίας

Όταν ο Στρατηγός Σαρλ Ντε Γκολ διακόπτει στις 15 Μαΐου του 1958 στοιχειωδώς τη σιωπή που ακολουθούσε την απουσία του από το πολιτικό προσκήνιο, μία «αυτό επιβαλλόμενη λήθη» από το 1946 (Mazrui 2004: 124), και διατείνεται ότι είναι «έτοιμος να αναλάβει τις εξουσίες της Δημοκρατίας», γνωρίζει σύμφωνα με κάποιους πολιτικούς αναλυτές και ιστορικούς, ότι η ανάληψη της εξουσίας θα έδινε και ένα οριστικό τέλος στη διευθέτηση του Αλγερινού ζητήματος, το οποίο εξελισσόταν σε πρόβλημα για το γαλλικό κράτος (Wall 2002: 119, 120 · Klein 1998: 669). Η επιστροφή του ωστόσο στην πολιτική σκηνή θα αποδειχθεί μία «παρεξήγηση» γι' αυτούς που θεωρούσαν ότι θα διατηρούσε τη γαλλική παρουσία επιβεβλημένη στην Αλγερία. Θέτοντας το κύρος του στην υπηρεσία της Γαλλίας (Gaïti 1990: 120), γνωρίζει και ο ίδιος, όπως θα παραδεχτεί στην αυτοβιογραφία (1972) του μερικά χρόνια αργότερα (Pervillé 2008: 17), ότι καθυσύχασε και «έθρεψε σε κάποιους ελπίδες», κυρίως στο στρατιωτικό σώμα που τον υποστήριζε και του οποίου ήθελε να αποκαταστήσει την υπακοή στην πολιτική αρχή (Wall 2002: 120). Οι αποφάσεις του, αφορμή για συνταγματική αλλαγή στη συνέχεια (Odile 1987: 148), θα θεωρηθούν προδοσία για ένα μέρος του γαλλικού στρατού, αλλά και για τους ίδιους τους Γάλλους εποίκους της Αλγερίας που έβλεπαν στο πρόσωπό του, έναν συνεχιστή των αποικιοκρατικών τους συμφερόντων (Evans 2017: 13). Αντίθετα με την μακροπρόθεσμη και πιο ολιστική στρατηγική του Ντε Γκολ για το διεθνές μέλλον της χώρας του (Barvani 1986: 919), για τους στρατιωτικούς που είχαν εμπλακεί στους πρόσφατους αποικιακούς πολέμους, από όπου εξήλθαν ηττημένοι, η απαίτηση για πιο βραχυπρόθεσμες διευθετήσεις στόχευε στην ικανοποίηση των σχεδίων τους για την παραμονή της Αλγερίας σε γαλλικό έδαφος και αποτροπή περαιτέρω «ταπείνωσης» (Tyge 2002: 114). Ωστόσο συγκρίνοντας με τον μεταπολεμικό γκολισμό, τις πολιτικές πρακτικές και την ιδεολογία που κυριάρχησε στη Γαλλία μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, και που έχουν τις ρίζες τους στην ιδέα του Ρισελιέ για το *Raison d' Etat*³⁶, θα περίμενε κανείς οι αποφάσεις του Ντε Γκολ σχετικά με την Αλγερία να συνάδουν με αυτές που ήθελαν την τελευταία να ακολουθεί τις επιλογές της μητρόπολης, με κάθε ιδέα περί αυτονομίας να θεωρείται αδιανόητη, μια και θα προσέκρουε στην εικόνα της δυνατής Γαλλίας ως στρατιωτική και

³⁶ Πολιτική του Καρδινάλιου Ρισελιέ (17^ο αι.), όπου οι πολιτικές αποφάσεις του κράτους στα πλαίσια της διεθνούς πολιτικής είναι συνώνυμες με το «εθνικό συμφέρον», ανεξάρτητα αν συνάδουν με ηθικούς, νομικούς ή άλλους κανόνες και δικαιολογούν τα όποια μέσα χρησιμοποιούνται για την επίτευξη των επιδιώξεών του και την προστασία του.

πολιτική δύναμη στον διεθνή χάρτη (Γρηγορίου 2003:50). Για τον Ντε Γκολ όμως που αναλαμβάνει τα ηνία της Πέμπτης Γαλλικής Δημοκρατίας, οι πολιτικές προτεραιότητες αλλάζουν αναφορικά και με τις διεθνείς πολιτικές εξελίξεις, αλλά και το κλίμα που διαμορφώνεται στον αραβικό κόσμο και τη Μέση Ανατολή, με άμεσο αντίκτυπο στην Γαλλία: Στην Αίγυπτο ο συνταγματάρχης Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ χρησιμοποιώντας σαν έρεισμά του τον αραβικό εθνικισμό, συνέβαλλε στο να αφαιρέσει από τη Γαλλία τον ιστορικό της ρόλο στη Μέση Ανατολή μετατρέποντας την κρίση του Σουέζ (1956) μία καταλυτική ανάμνηση για την Γαλλία που σε συνδυασμό με την απειλή για τη χρησιμοποίηση πυραύλων στην Ευρώπη (από πλευράς Σοβιετικής Ένωσης) θα την οδηγήσει στην απόφασή της για κατασκευή πυρηνικών όπλων, τη δύναμη των οποίων ο Ντε Γκολ χαρακτήριζε ως *force de frappe*³⁷ και ως «εξισωτή ισχύος» (Κίσιντζερ 1995: 605-606, 612 · Ήφαιστος 1999: 101). Παράλληλα στον ευρωπαϊκό χώρο ο Ντε Γκολ απέρριπτε μία υπερεθνική Ευρώπη (Larsen 1997: 97) επειδή φοβόταν ότι η κυρίαρχη θέση της Γαλλίας θα κινδύνευε από την είσοδο της Μεγάλης Βρετανίας³⁸ στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αλλά και λόγω των ενισχυμένων δεσμών που είχε η τελευταία με τις Ηνωμένες Πολιτείες μετά την κρίση στο Σουέζ. Και ενώ προσπαθούσε να δημιουργήσει μία ανεξάρτητη ευρωπαϊκή στρατιωτική δύναμη³⁹, η υποτονική πολιτική της Ομοσπονδιακής Γερμανίας και η αμερικανική επιφυλακτική διπλωματία δεν άφησαν το σχέδιο να ευοδώσει (Κίσιντζερ 1995: 667, 688, 690 · Βαληνάκης & Μπότσιου 2000: 281-283). Υπό αυτές τις διεθνείς συνθήκες ρευστότητας, η πραγματιστική ματιά του Ντε Γκολ αντιλαμβάνεται, ότι οι διπλωματικές κινήσεις της Γαλλίας πρέπει να είναι «εύκαμπτες και ευέλικτες» (Ήφαιστος 1999: 99).

Σχετικά με την απόφασή του να προχωρήσει στην αναγνώριση ανεξαρτησίας στην Αλγερία, ο Kissinger θεωρεί ότι ο Ντε Γκολ δεν ξεφεύγει από την παράδοση του *Raison d'Etat* κάνοντας έναν ακριβή υπολογισμό κινδύνων και κερδών. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η χώρα του ταλανιζόταν από «δεκαετίες ταπείνωσης» έθετε με σκεπτικισμό ως αναγκαίο κριτήριο της πολιτικής του, την αποκατάσταση της γαλλικής αυτοεκτίμησης, αντισταθμίζοντας

³⁷ «Αποτρεπτική δύναμη κρούσης». Η πρώτη γαλλική ατομική βόμβα θα δοκιμαστεί στη Reggane της Σαχάρας τον Φεβρουάριο του 1960.

³⁸ Ο Ντε Γκολ θεωρούσε τη Μεγάλη Βρετανία ως το Δούρειο Ίππο των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ευρώπη και δεν επιθυμούσε να δει στο μέλλον τη μία ευρωπαϊκή δύναμη να στρέφεται εναντίον της άλλης.

³⁹ Αν και η Γαλλία πρωτοστατούσε στη δημιουργία Ευρωπαϊκού στρατού (Σχέδιο Πλεβέν, 1950 - Σχέδια Φουσέ, 1962, ως απάντηση στα σχέδια δύο πυλώνων του NATO (*twin pillar proposal*) του Αμερικανού Προέδρου Τζον Κέννεντι το 1962), η Γαλλία δίσταζε, εγκαταλείποντας κάθε φορά τα σχέδια για την υλοποίηση του ευρωπαϊκού στρατού που σήμαινε ουσιαστικά την υλοποίηση κοινής αμυντικής πολιτικής ευρωπαϊκής άμυνας και ασφάλειας.

εναλλακτικές λύσεις που βασίζονταν στην ευθύνη του κάθε κράτους στον «ανταγωνιστικό στίβο εθνικών συμφερόντων» (Ηφαιστος 1999: 92), να φροντίζει με προσήλωση το εθνικό του συμφέρον και την ασφάλειά του (Κίσιντζερ 1995: 674).

Η ιδέα του Ντε Γκολ για δημοψήφισμα σε όλη τη γαλλική επικράτεια το Σεπτέμβριο του 1958 δημιούργησε αυτό που αναφέρει ο A. Mazrui «τη δυνατότητα της αποικιοποίησης με συγκατάθεση», αποτέλεσμα και του δημοψηφίσματος για την αποδοχή του Νέου Συντάγματος, το οποίο απεικόνιζε και την ψήφο των αποικιών, οι οποίες ψήφισαν κατά της ανεξαρτησίας και υπέρ της αποικιοκρατικής συσχέτισης/δεσμού με τη Γαλλία⁴⁰. Και ενώ φαινόταν στην αρχή ότι η πολιτική που θα ακολουθούσε ο Ντε Γκολ ήταν να εδραιώσει τους δεσμούς μεταξύ μητρόπολης και αποικιών και όχι να διευκολύνει τη διάσπασή τους, ένα χρόνο μετά ανοίγουν συζητήσεις για την ανεξαρτησία της μίας γαλλικής αποικίας μετά της άλλης (Mazrui 2004: 124). Για πολλούς Αφρικανούς, αλλά και για τη γαλλική Αριστερά (Layachi 2010: 581), η εξωτερική πολιτική του ήταν ταυτόσημη της «πολιτικής της αποαποικιοποίησης» (Rosoux 1997: 65). Στις προθέσεις του όμως δεν ήταν σε καμία περίπτωση η ενσωμάτωση στο γαλλικό έθνος των εννέα εκατομμυρίων Αλγερινών μουσουλμάνων (Banat-Berger 2000 : 333). Αντιθέτως προσπαθούσε «συστηματικά» να βρει τον τρόπο που θα αποσπούσε την Αλγερία από τα μητροπολιτικά εδάφη, κρατώντας όμως στην περιοχή «ενεργά» τα γαλλικά συμφέροντα (Wall 2002: 120). Εξάλλου για την πολιτική του Ντε Γκολ που συγχρόνως αγωνιούσε την εποχή εκείνη να «αποδείξει και τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Γαλλίας» (Γρηγορίου 2003: 52), η λεκάνη της Μεσογείου και δει οι βορειο-αφρικανικές αραβικές χώρες ήταν ουσιώδες να παραμείνουν εκτός ελέγχου των ΗΠΑ, της Κίνας ή της Σοβιετικής Ένωσης (Rosoux, 1997 : 66-67). Η Αλγερία κατείχε μία εξέχουσα θέση σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες του Μαγκρέμπ, γεγονός που φαίνεται στα επόμενα χρόνια, στις διμερείς σχέσεις της με τη Γαλλία σε μια προσπάθεια της τελευταίας να αποκαταστήσει τις πληγές του πολέμου και να παγιώσει στην περιοχή τα οικονομικά και γεωστρατηγικά της συμφέροντα⁴¹ (Tyge 2002: 104, 105). Αποφεύγοντας συγχρόνως να ανοίξει ένα νέο μέτωπο, ο Ντε Γκολ θα προωθήσει τα επόμενα χρόνια αυτά τα συμφέροντα της χώρας του, μέσω μιας νέας αντίληψης ισχύος, της ήπιας ισχύος και του κύρους που

⁴⁰ Με εξαίρεση την Γουινέα (Guinea) που γίνεται το πρώτο αφρικανικό κράτος που αποκτά την ανεξαρτησία του.

⁴¹ Η περιοχή της Σαχάρας θεωρούταν υψίστης σημασίας λόγω της γεωστρατηγικής της θέσης (τα γαλλικά στρατεύματα χρησιμοποιούσαν ως βάση για να οργανώσουν στρατιωτικές επιχειρήσεις προς την υπο-σαχάρια περιοχή, ως πεδίο πυρηνικών δοκιμών), αλλά και λόγω των πηγών της, η εκμετάλλευση των οποίων επέφερε μεγάλα οικονομικά οφέλη.

αντανακλούν στη χώρα οι αξίες, η ιστορία και η γλώσσα (Rosoux 1997: 65, 66 · Χατζηβασιλείου 2001: 371), αποδεσμευμένη από την αμερικανική επικυριαρχία, σε ένα πολυπολικό σύστημα δυνάμεων, όπου η διασφάλιση του γοήτρου της και του εθνικού της κύρους θα της εξασφάλιζαν την αξιοπιστία της ως ηγετική ισχυρή δύναμη (Ηλιόπουλος 2008: 33-34 · Ήφαιστος 1999: 89).

Συμπεράσματα

Σκοπός της εργασίας αυτής ήταν μέσω της ανασκόπησης της βιβλιογραφίας σχετικά με το ρόλο των ελίτ, να εστιάσει στη στρατιωτική ελίτ και να καταδείξει τις τάσεις και πρακτικές που αυτή χρησιμοποιεί στη μεταχείριση και άσκηση της εξουσίας καθώς και πως συμμετέχει σύμφωνα με τα εννοιολογικά μοντέλα διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής, στους πολιτικούς μηχανισμούς λήψης αποφάσεων. Η εργασία επικεντρώθηκε στη γαλλική στρατιωτική ελίτ και την παρουσία της στον πόλεμο της Αλγερίας την περίοδο 1954-1962 με στόχο να καταδείξει ότι οι ενέργειες του γαλλικού στρατού συμφωνούν με τη συμπεριφορά και τον ηγετικό ρόλο που διαδραματίζει (στην πολιτική) μία ελίτ ισχύος, όπως είναι η στρατιωτική. Στην παρούσα εργασία τα ιστορικά γεγονότα «συνεισφέρουν» στη συσχέτιση της θεωρητικής προσέγγισης του ρόλου του στρατού και της σχέσης του με το κράτος, ακριβώς όπως το επισημαίνει ο Morton Karlan στην εισαγωγή του έργου του *System and Process in International Politics* (1976): «κατά μία άποψη η επιστήμη της διεθνούς πολιτικής οφείλει πάντα ευγνωμοσύνη στην ιστορία. Η ιστορία είναι το μεγάλο εργαστήριο στο οποίο εκτυλίσσεται η διεθνής δράση». Ως ελίτ που συμβάλλει στη σταθερότητα των κοινωνικών συστημάτων, όπως αναφέρει ο Modelski, ο γαλλικός στρατός, ταυτίστηκε με την ιδιότητα του έθνους και του πολίτη ήδη από τη Γαλλική Επανάσταση διατηρώντας την ισορροπία μεταξύ κοινωνικής και πολιτικής συνοχής. Αν και παρέμεινε για χρόνια κάτω από τον έλεγχο της πολιτικής εξουσίας, συνέβαλλε, σύμφωνα με τη ρεαλιστική και νεορεαλιστική θεώρηση στη θεωρία των διεθνών σχέσεων, στη μεγιστοποίηση του εθνικού συμφέροντος που επιζητά κάθε κράτος ως αυτόνομη μονάδα στο διεθνές σύστημα, διαδραματίζοντας βασικό ρόλο στην ιστορία της Γαλλίας, τόσο στην περίοδο της αποικιοκρατίας, όσο και την περίοδο της αποαποικιοποίησης.

Σύμφωνα με τη θεωρητική ανάλυση περί της τάσης αναπαραγωγής των ελίτ, του πεδίου εφαρμογής δύναμης, και της επιρροής που ασκούν στη λήψη αποφάσεων, η γαλλική στρατιωτική ελίτ είχε να επιδείξει εμπειρία χρόνων και υψηλού επιπέδου εκπαίδευση, γεγονός που την καθιστούσε ικανή να σχεδιάσει βάσει προτεραιοτήτων, όπως ισχυρίζεται ο Brint, εκτελεστικά επιχειρησιακά σχέδια, αλλά και να θέσει προτάσεις, συντονίζοντας με επιτυχία, όπως διατείνεται ο Mills, πολιτικές και στρατιωτικές εργασίες. Τέτοια περίπτωση συμβολής της στον πολιτικό σχεδιασμό κατά την περίοδο των συγκρούσεων του γαλλικού στρατού και των αλγερινών εθνικιστών, ήταν η πρόταση και το οργανωμένο σχέδιο που

υποβλήθηκε και υιοθετήθηκε για μετεγκατάσταση του αλγερινού πληθυσμού, χωρισμό της περιοχής σε ζώνες και δημιουργία στρατοπέδων, ενώ συγχρόνως υλοποιούσε σχέδια καταστολής των ανταρτών και ελέγχου του πληθυσμού με στρατιωτικές επιχειρήσεις και προπαγάνδα.

Διαθέτοντας τα τρία βασικά χαρακτηριστικά που αναφέρει ο Μαυρογορδάτος, (οργάνωση, προάσπιση συμφερόντων και άσκηση πίεσης στην εξουσία) και τα οποία προσδιορίζουν μία «ομάδα πίεσης», τα υψηλόβαθμα μέλη της αποτέλεσαν κατά την υπό εξέταση περίοδο (1954-1962), μαζί με αυτά των Γάλλων αποίκων *Pieds-Noirs*, ομάδες μεγάλης επιρροής και πίεσης στην κυβερνητική εξουσία και τις αποφάσεις της. Πέραν της στρατιωτικής οργάνωσης που διέθετε ο γαλλικός στρατός και λόγω της φύσης του επαγγέλματός του, προάσπισε τα πολιτικά και οικονομικά του συμφέροντα, μέσω της επιβολής και διατήρησης του στρατιωτικού καθεστώτος που είχε επιβάλλει στην Αλγερία με τη σύννομη ανοχή των πολιτικά αδύναμων κυβερνητικών θεσμών της Τέταρτης Δημοκρατίας, λόγω της ανικανότητας των τελευταίων να ελέγξουν την κατάσταση εκεί. Πολιτική πίεση θα ασκήσει η ηγεσία του στρατού, επεμβαίνοντας στην πολιτική σκηνή το 1958, για να δρομολογήσει μέσα στο υπάρχον πολιτικό σύστημα τη μετάβαση και δημιουργία ενός νέου θεσμού, της Προεδρίας Ντε Γκολ. Όσον αφορά στην «πολιτική της αποτελεσματικότητα» ως ομάδα, που θέτει ο Dahl, ο γαλλικός στρατός στην Αλγερία διέθετε και υψηλή δυνατότητα ελέγχου (ως εκτελεστική εξουσία, αναλαμβάνοντας τον ρόλο της αστυνομίας από το 1955, αλλά και ως δικαστική αρχή έχοντας δικαιοδοσίες χωρίς περιορισμούς), ενώ επιπλέον διέθετε και ενότητα λόγω της συντηρητικής και πειθαρχημένης φύσης της ειδικότητάς του.

Στο πρότυπο της γραφειοκρατικής πολιτικής, όπως αυτό συγχωνεύτηκε με το οργανωσιακό στην αναθεωρημένη του προσέγγιση από τον Allison, επιβεβαιώθηκε ο ρόλος του γαλλικού στρατού ως μία «μοντέρνα ισχυρή γραφειοκρατική ομάδα» που επέβαλλε τις θέσεις της και τη φιλοδοξία⁴² της στην υπηρεσία του «εθνικού συμφέροντος». Είναι ξεκάθαρο πως ως οργανισμός, ο στρατός επεδίωξε αυτό που περιγράφει ο Allison «την επίτευξη του κρίσιμου καθήκοντος», εν προκειμένω προς τους Γάλλους πολίτες αποίκους της Αλγερίας και το γαλλικό έθνος, αλλά και την αύξηση της αποδοτικότητάς του, εφαρμόζοντας νέες πρακτικές

⁴² Η φιλοδοξία της γαλλικής στρατιωτικής ελίτ συνοψίζεται ενδελεχώς στο άρθρο του καθηγητή Stora (2005), με τίτλο «Όταν μία ανάμνηση (πολέμου) μπορεί να κρύβει μία άλλη (αποικιστική)», *Quand une mémoire (de guerre) peut en cacher une autre (coloniale)*.

στρατιωτικής τακτικής και στρατηγικής, συνώνυμες της τρομοκρατίας, για την «καλύτερη δυνατή διεκπεραίωση της αποστολής του» που ήταν η επίτευξη παγίωσης ειρήνευσης στην περιοχή. Ωστόσο δεν κατάφερε να διατηρήσει αυτό που υποστηρίζει ο Βερέμης, «την επαγγελματική του νοοτροπία μακριά από ιδεολογικές εμπλοκές». Αντιθέτως επέδειξε μία «νοσταλγική εμμονή» στη διατήρηση της φήμης και του status quo που του είχε προσδώσει η παρουσία του στις αποικίες και που είχε απωλέσει σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα από τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μετά τις στρατιωτικές αλλά και διπλωματικές ήττες που είχε υποστεί η Γαλλία στην Ινδοκίνα, Αίγυπτο, Μαρόκο και Τυνησία. Ο σχεδιασμός και υλοποίηση των δύο στρατιωτικών πραξικοπημάτων στη διάρκεια της οκταετίας, τα οποία στράφηκαν κατά των πολιτικών θεσμών της Γαλλικής Δημοκρατίας, συνδέουν τις επεμβάσεις με αυτό που υποστηρίζει ο Καραμπελιάς, «τη μη ικανοποίηση ή εκπλήρωση των σωματειακών τους αναγκών». Ως επακόλουθο της απογοήτευσης που εισέπραξαν από την άρνηση του Ντε Γκολ να ικανοποιήσει τα αιτήματά τους για διατήρηση του υφιστάμενου καθεστώτος της Αλγερίας ως «γαλλικό έδαφος», υπήρξε η εμφάνιση του φαινομένου που περιγράφει ο Nordlinger, του πραιτωριανισμού, απόρροια του οποίου υπήρξε η δημιουργία και δράση της παραστρατιωτικής οργάνωσης OAS.

Στο τρίτο μέρος καταδεικνύεται ο ρόλος του Ντε Γκολ που προερχόμενος από τα ανώτερα κλιμάκια του γαλλικού στρατού μεταπηδά στον πολιτικό στίβο, μεταφέροντας, σύμφωνα με την θεωρητική ανάλυση του Mills, την αυτοπεποίθηση της στρατιωτικής του εκπαίδευσης, ενώ διαθέτει γνώση και εμπειρία, απόρροια της επιτυχημένης στρατιωτικής του καριέρας. Ο Ντε Γκολ αποδεικνύεται ως ο ορθολογικός δρων που παίρνει ορθολογικές αποφάσεις εξετάζοντας εναλλακτικές ορθολογικών δράσεων με πρωταρχική υποχρέωση τα συμφέροντα του γαλλικού κράτους. Αυτή η προσέγγιση της θεωρίας του κλασικού ρεαλισμού των Kennan και Morgenthau εξηγεί και την απόφασή του να αποδεσμεύσει την Αλγερία από τα μητροπολιτικά εδάφη, όχι όμως και τα γαλλικά συμφέροντα στην περιοχή.

Τέλος οφείλουμε να επισημάνουμε ότι ο αλγερινός πόλεμος και οι στρατιωτικές πρακτικές που εφαρμόστηκαν κατά τη διάρκειά του από τον γαλλικό στρατό, (όπως η επιχειρησιακή θεωρία του «γαλλικού δόγματος του σύγχρονου πολέμου»), παρουσιάστηκαν ως πρότυπο για πολλές μεταγενέστερες καταστάσεις σύγκρουσης, όπως στο Ιράκ, από τις Ηνωμένες Πολιτείες και χρησιμοποιήθηκε ως μοντέλο για τη μάχη εναντίον της «τρομοκρατίας», «εχθρικών ανταρτών» ή της «ανατροπής».

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Allison, G. & Zelikow, P. (2006), *Η κρίση της Κούβας: Η Ουσία της Απόφασης*, μτφρ. Ε. Ανδρίτσου, Τ. Πασχαλιώρη, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Βαληνάκης, Γ. & Μπότσιου, Κ. (2000), *Διεθνείς σχέσεις και στρατηγική στην πυρηνική εποχή*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Βαρβαρούσης, Π. (2006), “Θεωρίες αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική” (επίμετρο), στο *Η κρίση της Κούβας: Η Ουσία της Απόφασης*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Βερέμης, Θ. (1989), *Στρατός και Πολιτική*, Αθήνα-Κομοτηνή: εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Γρηγορίου, Π. (2003), «Η Ιστορία της Αλγερίας», στο *Μεσογειακό Παρατηρητήριο: Μάλτα, Αλγερία*, Αθήνα: ΙΣΤΑΜΕ.
- Dougherty, J., Pfaltzgraff, R.L. Jr. (1992), *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων: Μία συνολική αποτίμηση, Τόμος Α΄*, (επιμ. Π. Βαρβαρούσης, μτφρ. Θ. Αθανασίου, Ν. Σταματάκης), Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Duverger, M. (1985), *Εισαγωγή στην Πολιτική*, μτφρ. Σ. Οικονόμου, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Ηλιόπουλος, Η. (2008), *Ζητήματα Γεωπολιτικής & Διπλωματίας Ναυτικών και Ηπειρωτικών Δυνάμεων στον Σύγχρονο Κόσμο*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Ήφαιστος, Π. (1999), *Διπλωματία και στρατηγική των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων, Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
- Judt, T. (2012), *Η Ευρώπη μετά τον Πόλεμο (Post War)*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

- Καραμπελιάς, Γ. (2001), *Ο Ρόλος των Ενόπλων Δυνάμεων στην πολιτική ζωή της Τουρκίας και της Ελλάδας: Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων 1945-1980*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κίσιντζερ, Χ. (1995), *Διπλωματία*, (μτφρ. Γ. Κοβαλένκο), Αθήνα: Νέα Σύνορα.
- Κονδύλης, Π. (1988), *Θεωρία του Πολέμου*, Αθήνα : Θεμέλιο.
- Κουσκουβέλης, Η. (1997), *Λήψη Αποφάσεων, Κρίση, Διαπραγμάτευση: Θεωρία και Πράξη*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Λάβδας, Κ. (2004), *Συμφέροντα και πολιτική: Οργάνωση Συμφερόντων και πρότυπα Διακυβέρνησης*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Λιβιεράτος, Δ. (2006), *Η Αλγερινή Επανάσταση*, Αθήνα: Κουκκίδα.
- Μαυρογορδάτος, Γ. (2005), *Ομάδες Πίεσης και Δημοκρατία*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Μυριζάκης, Γ. (2001), *Η Κοινωνική Δύναμη του Στρατού στην Ελλάδα*, ΕΚΚΕ Κείμενα Εργασίας 2001/17, Αθήνα.
- Ντεμιρέλ, Τ. (2007), “Η κοινωνική νομιμοποίηση των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων”, στο *Ο Τουρκικός Στρατός: ένα πολιτικό κόμμα, μία κοινωνική τάξη*, (επιμ. Α. Ινσέλ, Α. Μπαϊράμογλου), μτφρ. Κ. Ανδριανοπούλου, Α. Λογοθέτη, Ι. Μαρώνη, Αθήνα: Βιβλιόραμα, σσ. 345-377.
- Ουζγκέλ, Ι. (2007), “Ο ρόλος του στρατού στην εξωτερική πολιτική”, στο *Ο Τουρκικός Στρατός: ένα πολιτικό κόμμα, μία κοινωνική τάξη*, (επιμ. Α. Ινσέλ, Α. Μπαϊράμογλου), μτφρ. Κ. Ανδριανοπούλου, Α. Λογοθέτη, Ι. Μαρώνη, Αθήνα: Βιβλιόραμα, σσ. 311-334.
- Roberts, J.M. (2002), *Παγκόσμια Ιστορία, Τόμος Β΄*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.
- Σπυρόπουλος, Γ. (2005), *Ο Τρίτος Κόσμος στις Διεθνείς Σχέσεις: Μύθοι και Πραγματικότητες*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

- Τσαρδανίδης, Χ. (2006), *Το Σύστημα Λήψης Αποφάσεων στην Εξωτερική Πολιτική: Θεωρητικές Προσεγγίσεις για το Εσωτερικό και Διεθνές Περιβάλλον*, Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Φλιτούρης, Λ. (2015), *Αποικιακές Αυτοκρατορίες: Η εξάπλωση της Ευρώπης στον κόσμο 16ος-20ος αιώνας*, Αθήνα: Εκδόσεις Ασίνη.
- Χατζηβασιλείου, Ε. (2001), *Εισαγωγή στην ιστορία του μετα-πολεμικού κόσμου*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Ξενόγλωσση

- Ageron, C-R. (1999), “À propos des archives militaires de la guerre d'Algérie”, in *Vingtième siècle, revue d'histoire*, Vol.63, No.1, Année 1999, pp. 127-129.
- Ageron, C-R. (1989), “La guerre d'Algérie et les français”, in *Vingtième siècle, revue d'histoire*, Vol.23, No.1, Numéro thématique : Mai 68, Année 1989, pp. 123-124.
- Ageron, C-R. (1976), “L'Opinion française devant la guerre d'Algérie” in *Revue française d'histoire d'outre-mer*, Vol.63, No.231, Année 1976, pp. 256-285.
- Aggoun, N. (2002), “Psychological Propaganda during the Algerian War - Based on a Study of French Army Pamphlets”, in *The Algerian War and the French Army, 1954-62: Experiences, Images, Testimonies*, (Edited by M. Alexander, M. Evans & J.F. Keiger), N.Y.: Palgrave Macmillan, pp. 193-199.
- Alban, M. (2001), “Les effectifs de l'armée française en Algérie (1954-1962) », in *Militaires et guérilla dans la guerre d'Algérie, Actes du colloque de Montpellier dès 5 et 6 mai 2000*, Centre d'études d'histoire de la Défense et l' UMR, No 5609, Société, Idéologies, Défense, du CNRS, Montpellier, Editions Complexe, pp. 39-48.
- Alexander, M. & Keiger, J.F.V. (2002), “France and the Algerian War: strategy, operations and diplomacy”, in *Journal of Strategic Studies*, 25:2, p.p. 1-32.

- Allison, G. & Zelikow, P. (1999), *Essence of Decision. Explaining the Cuban Missile Crisis*, New York: Longman.
- Allison, G. (1971), *Essence of Decision. Explaining the Cuban Missile Crisis*, Boston: Little, Brown and Co.
- Ambler, J.S. (1966), *The French Army in Politics 1945-1962*, Ohio State University Press.
- Banat-Berger, F. & Noulet, C. (2000), "Les sources de la guerre d'Algérie aux Archives nationales", *Revue française d'histoire d'outre-mer*, Vol.87, No.328, Numéro thématique : "Grégoire et la cause des Noirs. Combats et projets (1789-1831)", Année 2000, pp. 327-351.
- Bantigny, L. (2004), "S'engager dans la tourmente algérienne?: Jeunes appelés et rappelés en guerre d'Algérie", in *Matériaux pour l'histoire de notre temps*, Vol.74, No.1, Numéro thématique : "d'un mai à l'autre (France :1936-1968)", Année 2004, pp. 56-61.
- Barany, Z. (2011), "The Role of the Military", in *Journal of Democracy Vol.22, Nr.4, October 2011*, pp. 28-39.
- Barnavi, E. & Friedlander, S. (1986), "La politique étrangère du général de Gaulle", in *Etudes internationales*, Vol.17, No.4, Année 1986, pp. 919-920.
- Battersby, J. (1958), "France and Algeria", in *Australian Outlook*, 12:2, (June 1958), pp. 3-19.
- Bercovitch, J. & Fretter. J. (2004), *Regional Guide to International Conflict and Management from 1945 to 2003*, Washington, D.C.: C Q Press.
- Branche, R. (2016), *La torture et l'armée pendant la guerre d'Algérie*, Paris: Gallimard.
- Branche, R. (2007), "Torture of terrorists? Use of torture in a 'war against terrorism': justifications, methods and effects: The case of France in Algeria, 1954-1962", in

International Review of the Red Cross, Vol. 89, Nr.867, September 2007, Cambridge University Press (CUP), pp. 543-560.

- Branche, R. (1999), “La commission de sauvegarde pendant la guerre d'Algérie: chronique d'un échec annoncé”, in *Vingtième siècle, revue d'histoire*, Vol.61, No.1, Année 1999, pp. 14-29.
- Brint, S. (1990), “Rethinking the Policy Influence of Experts: From General Characterizations to Analysis of Variation”, in *Sociological Forum*, Vol.5, No.3, (Sep., 1990), pp. 361-385.
- Caitucoli, C. (2007), “Charles de Gaulle et la Francophonie: Un père fondateur”, in *Synergies Roumanie*, No.2-2007, pp. 77-99.
- Calvocoressi, P. (1968/⁹2009), *World Politics since 1945*, Essex: Pearson Longman.
- Cilliers, J. (1996), “Security and transition in Africa”, in *Civil-Military Relations and Democracy*, (edit by L. Diamond and F. Plattner), Baltimore: The Johns Hopkins University Press, pp. 81-89.
- Clegg, S., Courpasson, D & Nelson, P. (2006), *Power and Organizations*, London: SAGE Publications.
- Dahl, R. (1958), “A Critique of the Ruling Elite Model”, in *The American Political Science Review*, Vol.52, No.2 (Jun, 1958), pp. 463-469.
- Delarue, J. (1992), “Quelle Algérie française ?”, in *Matériaux pour l'histoire de notre temps*, Vol.26, No.1, Numéro thématique : “La guerre d'Algérie: les humiliés et les oubliés”, Année 1992, pp. 2-5.
- Delarue, J. (1992), “Les Officiers Républicains contre l'OAS”, in *Matériaux pour l'histoire de notre temps*, Vol.26, No.1, Numéro thématique : “La guerre d'Algérie: les humiliés et les oubliés”, Année 1992, pp. 6-10.

- Demirel, T. (2004), "Soldiers and Civilians: The Dilemma of Turkish Democracy", in *Middle Eastern Studies*, Vol.40, No.1 (Jan., 2004), pp. 127-150.
- Eleazu, U.O. (1973), "The Role of the Army in African Politics: A Reconsideration of Existing Theories and Practices" in *The Journal of Developing Areas*, Vol.7, Nr.2 (Jan., 1973) pp. 265-286.
- Evans, M. (2017), "Towards an emotional history of settler decolonisation: De Gaulle, political masculinity and the end of French Algeria 1958-1962", in *Settler Colonial Studies*, pp. 1-31.
- Fairbanks, C.H. Jr. (1996), "The Postcommunist Wars", in *Civil-Military Relations and Democracy*, (edit by L. Diamond and F. Plattner), Baltimore: The Johns Hopkins University Press, pp. 134-150.
- Finer, S. (1962/⁵2009), *The Man on Horseback: The Role of the Military in Politics*, (introd. Jay Stanley), London: Transaction Publishers.
- Fogarty, R.S. (2008), *Race and War in France: Colonial Subjects in the French Army, 1914-1918*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Gaïti, B. (1990), "La levée d'un indicible : «l'indépendance» de l'Algérie (1956-62)", in *Politix*, Vol.3, No.10, Année 1990, pp. 110-123.
- Gaulle, C. de (1972), *Memoirs of Hope : Renewal and Endeavor*, (transl. T. Kilmartin), New York: Simon & Schuster.
- Hamoumou, M. (1990), "Les harkis, un trou de mémoire franco-algérien", in *Esprit*, (*France-Algérie les blessures de l'histoire*), No.161, Mai 1990, pp. (25-45).
- Henni, S. (2016), "On the Spaces of Guerre Moderne: The French Army in Northern Algeria (1954-1962)", in *Footprint*, Issue19, Autumn/Winter 2016, *Spaces of Conflict*, pp.37-56.

- Hobsbawm, E. (2003), *Η Εποχή των Άκρων: Ο Σύντομος Εικοστός Αιώνας 1914-1991*, μτφρ. Β. Καπετανγιάννης, Αθήνα: Θεμέλιο.
- Huntington, S.P. (1996), “Reforming Civil-Military Relations”, in *Civil-Military Relations and Democracy*, (edit by L. Diamond and F. Plattner), Baltimore: The Johns Hopkins University Press, pp. 3-11.
- Huntington, S.P. (1985), *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*, The Belknap Press of Harvard University Press.
- Jauffret, J.-C. (2001), “Une armée à deux vitesses en Algérie (1954-1962)”, *Militaires et guérilla dans la guerre d’Algérie, Actes du colloque de Montpellier dès 5 et 6 mai 2000*, Centre d’études d’histoire de la Défense et l’ UMR, No 5609, Société, Idéologies, Défense, du CNRS, Montpellier, Editions Complexe, pp. 21-38.
- Kaplan, M. (1976), *System and Process in International Politics*, New York: Krieger.
- Kelly, G.A. (1961), “The French Army Re-Enters Politics 1940-1955”, in *Political Science Quarterly*, Vol.76, No.3 (Sep., 1961), pp. 367-392.
- Klein, J. (1998), “Vaisse, Maurice. La grandeur. Politique étrangère du général de gaulle 1958-1969”, in *Politique étrangère*, Vol.63, No.3, Année 1998, pp. 667-670.
- Larsen, H. (1997), *Foreign Policy and discourse analysis: France, Britain and Europe*, London: Routledge.
- Layashi, A. (2010), “Le mystère De Gaulle; son choix pour l’Algérie (The De Gaulle Mystery: His Choice for Algeria)”, in *The Journal of North African Studies*, 15:4, pp.581-583.
- Mack, Andrew (1975), “Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict”, in *World Politics*, January 1975, pp.175-200.
- Mazrui, A.A. (2004), *Power, Politics and the African Condition, Vol.III*, (Collected Essays), NJ: Africa World Press.

- Michels, E. (2002), "From One Crisis to Another: The Morale of the French Foreign Legion during the Algerian War", in *The Algerian War and the French Army, 1954-62: Experiences, Images, Testimonies*, (Edited by M. Alexander, M. Evans & J.F. Keiger), N.Y.: Palgrave Macmillan, pp. 88-100.
- Michels, R. (1966), *Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchic Tendencies of Modern Democracy*, New York: Free Press.
- Mills Wright, C. (2000), *The Power Elit*, New York : Oxford University Press.
- Modelski, G. (1970), "The World's Foreign Ministers: A Political Elite", in *The Journal of Conflict Resolution*, Vol.14, No.2 (June. 1970), pp. 135-175.
- Montagnon, P. (2012), *L'Armée d'Afrique: De 1830 à l'indépendance de l'Algérie*, Paris : Pygmalion.
- Morgenthau, Hans (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* *Politics among Nations*. Νέα Υόρκη: Knopf.
- Mosca, G. (1961), "On the Ruling Class" in *Theories of Society: Foundations of Modern Social Theory*, Talcott Parsons (ed.), New York: Free Press, pp. 598-602.
- Nye, J.S. Jr (1996), "Epilogue: The Liberal Tradition", in *Civil-Military Relations and Democracy*, (edit by L. Diamond and F. Plattner), Baltimore: The Johns Hopkins University Press, pp. 134-150.
- Odile, R. (1987), " La guerre d'Algérie expire", in *Vingtième siècle, revue d'histoire*, Vol.13, No.1, Année 1987, pp. 143-150.
- Pareto, V. (1968/1991), *The Rise and Fall of Elites: an application of theoretical sociology*, (introd. Hans Zetterberg), London: Transaction Publishers.

- Pareto, V. (1961), "The Circulation of Elites", in *Theories of Society of Modern Sociological Theory*, 2nd Vol, The Free Press of Glencoe, Inc., pp. 551-557.
- Parry, G (2005), *Political Elites*, ECPR Press, University of Oxford.
- Pervillé, G. (2008), "De Gaulle et le problème algérien en 1958", in *Outre-mers*, Vol.95, No.358, Numéro thématique : "1958 et l'outre-mer français", Année 2008, pp. 15-27.
- Porch, D. (1981), *The March to the Marne: The French Army 1871-1914*, Cambridge University Press.
- Quandt, W.B. (1969), *The Comparative Study of Political Elites*, Rand Corp., California.
- Quemeneur, T. (2001), "Les manifestations de rappelés contre la guerre d'Algérie. Contestation et obéissance. 1955-1956", in *Outre-Mers*, Vol.88, No.332, Année 2001, pp.407-427.
- Rioux, J-P. (2000), "En Algérie, une guerre polymorphe (1954-1962)", in *Vingtième siècle, revue d'histoire*, Vol.68, No.1, Année 2000, pp.122-124.
- Rioux, J-P. (1983), *La France de la Quatrième République*, 2 Vols., Paris: Editions du Seuil.
- Rosoux, V-B. (1997), "Le général de Gaulle et la Francophonie", in *Politiques et Sociétés*, Vol.16, No.1, 1997, pp. 61-74.
- Schelling, T. (1960/21981), *The Strategy of Conflict*, Harvard University Press.
- Sotiropoulos, D. & Bourikos D. (2002), "Ministerial Elites in Greece, 1843-2001: A Synthesis of Old Sources and New Data", in *South European Society and Politics*, 7:2, Routledge, pp. 153-204.
- Stepan, A.C. (1974), *The Military in Politics: Changing Patterns in Brazil*, New Jersey: Princeton University Press.

- Stora, B. (2005), "Quand une mémoire (de guerre) peut en cacher une autre (coloniale)" in *La Fracture Coloniale: La société française au prisme de l'héritage colonial*, (sous la direction de : N. Bancel, P. Blanchard et S. Lemaire), Paris: La Découverte, pp. 57-65.
- Stora, B. (2000), "Maroc-Algérie. Retour du passé et écriture de l'histoire", in *Vingtième siècle, revue d'histoire*, Vol.68, No.1, pp. 109-118.
- Tenenbaum, E. (2016), "French Exception or Western Variation? A Historical Look at the French Irregular Way of War", in *Journal of Strategic Studies*, (Sept. 2016), pp. 1-24.
- Thénault, S., Branche, R. (2000), "Le secret sur la torture pendant la guerre d'Algérie" in *Matériaux pour l'histoire de notre temps*, Vol.58, No.1, Année 2000, pp. 57-63.
- Thénault, S. (1998), "Armée et justice en guerre d'Algérie", in *Vingtième Siècle. Revue d'histoire*, No.57 (Jan.- Mar., 1998), pp. 104-114.
- Tyre, S. (2002), "The Gaullists, the French army and Algeria before 1958: Common cause or marriage of convenience?", in *Journal of Strategic Studies*, 25:2, pp. 97-117.
- Villatoux, P. (2002), "L'institutionnalisation de l'arme psychologique pendant la guerre d'Algérie au miroir de la guerre froide", in *Guerres mondiales et conflits contemporains*, 2002/4 (No.208), pp.35-44.
- Wall, I. (2002), "De Gaulle, the 'Anglo-Saxons', and the Algerian war", in *Journal of Strategic Studies*, 25:2, pp. 118-137.
- Zernoudakis, A. (2002), "From Indochina to Algeria: Counter-Insurgency Lessons", in *The Algerian War and the French Army, 1954-62: Experiences, Images, Testimonies*, (Edited by M. Alexander, M. Evans & J.F. Keiger), N.Y.: Palgrave Macmillan, pp. 43-59.

Γκρίζα Βιβλιογραφία

- Σμοκοβίτης, Δ. (1977), *Οι Ένοπλες Δυνάμεις: Μία ιδιότυπος κοινωνική ομάδα*, Θεσσαλονίκη. (Διδακτορική Διατριβή)
- Χαραλάμπης, Δ. (1983), “Η θέση του στρατού στη δομή της κρατικής εξουσίας στην Ελλάδα μετά το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο”, στο *Θέσεις-τριμηνιαία επιθεώρηση*, Τεύχος 4, (Ιουλ.-Σεπτ. 1983).
- Schmitt, P.D. (2011), *From Colonies to Client-States The origins of France’s postcolonial relationship with sub-Saharan Africa, 1940-1969*, University of Maryland, History Department, Dissertation.